

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

За концепцією розвитку гуманітарної сфери України, яка є пріоритетною в цілісному процесі реалізації української національної ідеї та державотворення, найвищою цінністю проголошується людина. Тому в “Державному стандарті...” змістом базової та повної середньої освіти насамперед передбачається створення оптимальних передумов “для всебічного розвитку особистості, виховання громадянина-патріота України”, а сам зміст “визначається на засадах загальнолюдських і національних цінностей, науковості й систематичності знань, їх цінності для соціального становлення людини, гуманізації й демократизації шкільної освіти”. Відповідно, у сьогоденній загальноосвітній системі предмет “українська література” набуває особливої актуальності.

Українська література є потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду. Це надзвичайно важливий чинник і в сьогоденніх умовах глобалізації усього світового цивілізаційного простору, і в індивідуальному національному самоусвідомленні. Вона має стати важливим чинником витворення національної ідеології, без якої неможливо збудувати державу-Україну і виховати свідомого українця. Ця нова ідеологічна доктрина для її повноцінного функціонування в сучасному світі має базуватися на історичних і культурних традиціях, на переосмисленні сучасного досвіду на основі загальнолюдських цінностей. У цьому сенсі предмет “українська література” в 12-річній загальноосвітній школі набуває особливого значення.

Українська література в загальному світовому контексті є свідченням високої духовної та цивілізаційної розвиненості українського народу, вона є невід’ємною складовою його національної культури. Як мистецтво слова вона є носієм потужного заряду духовної енергії, здатна передавати загальнолюдські й національні цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людській душі. Засобами мистецтва слова вона допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ дитини, позитивно впливати на її свідомість і підсвідомість, спрямовувати морально-етичний потенціал, розвивати інтелект, творчі здібності, естетичний смак.

Отже, **метою шкільного вивчення української літератури є:**

— підвищення загальної освіченості громадянина України, досягнення належного рівня сформованості вміння “читати й усвідомлювати прочитане”, “прилучатися до художньої літератури, а через неї — до фундаментальних цінностей культури”, розширення їхніх культурно-пізнавальних інтересів;

— сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації особистості в сучасному світі;

— виховання національно свідомого громадянина України;

— формування і утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

Складові цієї загальностратегічної мети реалізуються через такі конкретні **завдання навчального предмета “українська література”**, які ґрунтуються на аксіологічній, літературознавчій, культурологічній змістових лініях, акцентованих у “Державному стандарті...”:

1. Зацікавлення учнів художнім твором як явищем мистецтва слова, специфічним “інструментом” пізнання світу і себе в ньому — прищеплення і утримання бажання читати.

2. Розвиток уміння сприймати літературний твір як явище мистецтва слова.

3. Підняття загальної освіченості учнів: набуття ними базових знань з української літератури, необхідних для повноцінної інтеграції в суспільство на різних рівнях. Ознайомлення із найвизначнішими і найпоказовішими взірцями української народної творчості та художньої літератури.

4. Формування читацької культури учнів, розвиток естетичного смаку, вміння розрізняти явища класичної (як високого мистецтва) і масової культури.

5. Формування стійкого інтересу до української літератури як вагомого духовного спадку народу, повноцінного оригінального мистецтва.

6. Повернення втраченого престижу національної літератури, виховання її майбутнього читача й шанувальника.

7. Формування гуманістичного світогляду, розвиток духовного світу, утвердження загальнолюдських морально-етичних орієнтирів.

8. Сприяння національному самоусвідомленню і стійкому відчуттю приналежності до європейської спільноти. Бачення в українській художній творчості ментальних особливостей української людини.

9. Вивчення української літератури в національному і світовому культурологічному контекстах, у міжпредметних зв’язках.

10. Розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів, їхнього самостійного і критичного мислення, культури полеміки, вміння аргументовано доводити власну думку.

11. Вироблення вміння компетентно і цілеспрямовано орієнтуватися в інформаційному і комунікативному сучасному просторі.

12. Вироблення вміння застосовувати здобуті на уроках літератури знання, навички у практичному житті.

13. Розвиток навичок самоосвіти, бажання і спроможності вчитися.

Найважливішою особливістю пропонованої програми з української літератури є те, що вона укладена **на основі Державного стандарту базової і повної середньої освіти**. Тому в ній враховано сьогоденні державні вимоги до змісту і рівня навчальних досягнень учнів основної і старшої школи. **Зміст** запропонованого до вивчення

літературного матеріалу спроектований на очікувані **результати навчання**, що дає можливість більш цілеспрямовано і стратегічно зорієнтовано організувати навчальний процес, а також проконтролювати його. Такий тип шкільної програми стає особливо актуальним у процесі сьогодишньої реформаційної політики загальної освітньої сфери в Україні, у державотворчому виробленні національної ідеологічної доктрини.

Таким чином, відповідно до Державного стандарту програмою з української літератури передбачається “формування покоління молоді, що буде захищеним і мобільним на ринку праці; здатним робити особистісний, духовно-світоглядний вибір; матиме необхідні знання, навички і компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях; здатним до навчання упродовж життя”. В ній наскрізно втілено **ключові компетентності**, які сприятимуть розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасному житті. Вивчення в загальноосвітній школі предмета “українська література” забезпечує реалізацію цих компетентностей у таких напрямках:

— соціальні компетентності (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якостей; здатність розв’язувати проблеми; формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів);

— мотиваційні компетентності (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення);

— функціональні компетентності: естетична, культурологічна, мовна, комунікативна (вміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті).

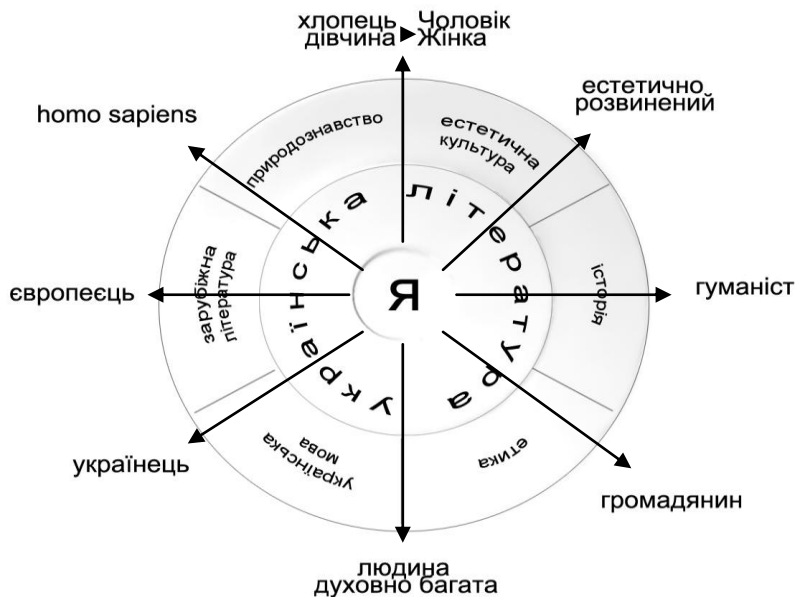
Загальний результат програми з української літератури стосується:

учня (освічену і розвинену особистість, спроможну повноцінно реалізуватися в майбутньому дорослому житті);

учителя (для якого передбачається підвищення фахових вимог);

української літератури (змінюється її усталений імідж, зростає престиж).

Концепція програми

Відповідно до цієї концепції структура програми, її змістове наповнення передбачає: світовий і національний культурологічний контексти, міжпредметні зв’язки, втілення ключових компетентностей, врахування вікових особливостей учнів, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, особливості сучасного навчального процесу в середній школі, право вибору (для вчителя і учня), особливості сучасного інформаційно-комунікативного простору, національних процесів державотворення, загальноосвітніх процесів глобалізації тощо.

При доборі художніх творів для текстурального вивчення враховувалося і те, що програма з української літератури за своїм змістовим наповненням є своєрідним шкільним канonom у єдиній, нехай і розгалуженій, багаторівневій системі загальноприйнятої літературно-критичної оцінки того чи того твору, постаті письменника, його внеску у національну і світову духовні скарбниці. Загалом цей шкільний канон є первісною ланкою літературного канону сьогодишнього часу, однак він визначає національний простір української культури в цілому, закладає у свідомості молоді людини певні культурологічно-ціннісні орієнтири, які неодмінно “спрацюють” у майбутньому.

Водночас особливість сучасного шкільного вивчення української літератури потребує добирати художні тексти за принципами: високих естетичних критеріїв, жанрово-тематичної розмаїтості, врахування вікової психології, осучаснення змістового матеріалу. Тому добиралися насамперед твори, цікаві й актуальні у контексті нинішнього життя, суголосні сьогодишній рецепційній свідомості, близькі та зрозумілі сучасній молодій людині, яка живе в інакшому комунікативному, інформаційному просторі.

Українська література як шкільний предмет водночас виконує кілька рівноцінних функцій, серед яких виділяються:

естетична, пізнавальна і виховна. Це означає, що кожен запропонований твір не лише відображає певну історично-художню дійсність, а й засобами мистецтва слова виховує українську людину. Тому особливий акцент робиться на тих художніх творах, що сприяють зародженню у свідомості та підсвідомості молоді людини якостей, які є носіями позитивної, життєствердної енергії. Адже в умовах національного державотворення актуалізуються пріоритет людини-гуманіста, людини-патріота, оптимістичні суспільні настрої, духовне здоров'я сучасної людини. Ці твори мають давати естетичне задоволення і моральне оперття (оптимізм, життєствердність, ідея подолання труднощів, воля до перемоги, досягнення мети тощо), однак це не зводилося до абсолюту. Враховано те, що літературний текст як явище мистецтва — живий організм, а тому своїм впливом на людину завжди непередбачуваний. Іноді негативний приклад із художнього твору може спрацювати значно потужніше, сприяти духовному очищенню, оновленню, моральному загартуванню.

Отже, програма з української літератури складається з змістової частини для 5—9 класів і додатків: № 1 Рекомендована література для вчителя; № 2 Додаткова література для читання.

Відповідно до Державного стандарту вивченням предмета “українська література” в ОСНОВНІЙ ШКОЛІ закладається основа загальної освіченості учнів, їхньої естетико-літературної підготовленості, формування суспільно-ціннісних орієнтирів, спроможності вчитися надалі. Передбачається засвоєння певного кола усвідомлених літературних знань (змісту творів, авторів, окремих фактів біографії письменників тощо), початкових уявлень, умінь і навичок оперувати ними у процесі читання творів та їх аналізу.

Курс української літератури в 5—8 класах цілеспрямовано структурований за такими загальними тематичними блоками: 5 клас (“Світ фантазії, мудрості”, “Історичне минуле нашого народу”, “Рідна Україна. Світ природи”), 6 клас (“Загадково прекрасна і славна давнина України”, “Я і світ”, “Гумористичні твори”, “Пригоди і романтика”), 7 клас (“Із пісенних скарбів”, “Про далекі минулі часи”, “Ти знаєш, що ти людина?”, “Ми – українці”), 8 клас (“Усна народна творчість”, “З давньої літератури”, “Світ української поезії”, “Український гумор і сатира”, “Національна драма”, “З української прози”). До кожного з них відповідно до вікових особливостей учнів підібрані тексти, які за своїм змістом дають можливість максимально репрезентувати ту чи іншу тему. В 5—6 класах в основному це твори, написані спеціально для дітей і про дітей, твори з казковим, фантастичним сюжетом. У цілому акценти зроблено насамперед на сучасних, близьких до свідомості сучасної дитини текстах. Враховано також і необхідність тематично-стильової різноманітності пропонованих для розгляду творів, їхні ідейно-ціннісні пласти, які втілюють ключові компетентності.

Особливістю вивчення української літератури в останній ланці основної школи — у 9 класі — є те, що тут застосовано історико-хронологічний підхід. Саме з цього класу починається вивчення художніх творів у контексті історико-літературного процесу. Це пояснюється насамперед тим, що в центр цього вивчення ставиться детальніше, аніж то було в попередніх класах, вивчення творчості Тараса Шевченка — нашого національного генія. З його творчістю мають ознайомитися однаково глибоко (звичайно, на шкільному рівні) всі українські школярі, незалежно від того, в яких профільних класах вони навчатимуться надалі. Курс української літератури в 9 класі закінчується окремим блоком ознайомлення з деякими художніми взірцями ХХ століття. Таким чином, учні випускного класу основної школи цілеспрямовано долучаються до сучасної літератури.

Навчально-виховний процес уроків української літератури передбачає формування цілісного уявлення про неї як про важливий складник національної культури, підвищення загального рівня культури майбутнього покоління, розвиток його творчого, інтелектуального потенціалу, виробленню здорового, повноцінного світогляду.

Викладання цього предмета відбувається у форматі загального мистецького контексту, в якому створювався художній твір, а також міжпредметних зв'язків (українська мова, історія, зарубіжна література, образотворче мистецтво, музика, природознавство, географія, естетика, етика), які відбиті у додатках до кожної окремої теми.

Для кожного класу окремо вказується загальна кількість годин (однакова для всіх), резервний час. У розділі основної школи присутній додатковий розподіл годин (для уроків виразного читання, повторення та узагальнення, позакласного читання), який може бути змінений учителем. Запронована кількість часу на вивчення кожного розділу, теми також є орієнтовною, вчитель може її змінювати (в межах 70 год). Резервний час може використовуватися для підсумкових уроків (у основній школі), уроків розвитку мовлення, тематичного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів тощо) — на вибір учителя.

У рубриці “**Зміст навчального матеріалу**” при необхідності пропонуються вступні тези до кожного розділу чи теми, коротка характеристика творчості того чи того письменника, короткі анотації до творів, що враховують сучасні літературознавчі оцінки (в доступних для школярів межах); називаються обов'язкові для засвоєння теоретичні поняття, необхідні для аналізу текстів тощо. Але **зміст цієї рубрики є лише пропозицією**, однією з найсучасніших компетентних версій оцінки письменника і його творчості, він не повинен сприйматися догматично.

Рубрика “**Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів**” містить перелік основних усвідомлених знань (у тому числі і творів для вивчення напам'ять), вмінь, навичок, передбачених кожною конкретною темою. Особливий акцент зроблено на вимогах емоційно-ціннісної сфери (*вони виділені іншим шрифтом*), які найконкретніше втілюють ключові компетенції. Скажімо, навчально-виховний процес повинен відбуватися так, щоб, вивчаючи оповідання “Федько-халамидник” В. Винниченка у 6 класі, учні могли “*усвідомлювати найважливіші цінності моралі та етики, що роблять людину душевно багатою і щедрою на добро, порядність, чесність, здатність до милосердя і співпереживання*”. А усвідомлені знання дев'ятикласників про письменника-патріота Івана Липу, їхній самостійний коментар ідей притчи “У невідому путь”, розвиток умінь

проводити аналогії із власного життєвого досвіду спонукає до “усвідомлення власної готовності до життя у прекрасному, але жорстокому світі”.

Під час навчально-виховного процесу програмою передбачено таку його організацію, у процесі якої вчитель дає необхідні стартові знання, висловлює-демонструє власні судження, заохочує до глибшого пізнання, зацікавлює, корегує, спрямовує вивчення теми. Але не вимагає прийняття єдиної думки, не диктує своє прочитання тексту, він лише спонукає до певних оціночних висновків, а учень вчиться їх робити самостійно, так само як і самостійно мислити, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії з сучасним життям, власним досвідом тощо.

Загалом така демократична орієнтація програми спрямована на постійну творчу співпрацю, діалог учителя, учня з художнім твором, дає широкий простір для самостійного сприйняття і осмислення літератури як явища мистецтва.

Критерії оцінювання

Рівні навчальних
досягнень учнів

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів

1. Початковий	1	Учень відтворює матеріали на елементарному рівні, називаючи окремий літературний факт або явище.
	2	Учень розуміє навчальний матеріал на елементарному рівні його засвоєння, відтворює якийсь фрагмент окремим реченням.
	3	Учень сприймає навчальний матеріал, дає відповідь у вигляді вислову (з допомогою вчителя).
2. Середній	4	Учень володіє літературним матеріалом на початковому рівні його засвоєння, відтворює незначну його частину, дає визначення літературного явища без посилання на текст.
	5	Учень володіє матеріалом та окремими навичками аналізу літературного твору, з допомогою вчителя та учнів відтворює матеріал і наводить приклад з тексту.
	6	Учень володіє матеріалом, відтворює значну його частину, з допомогою вчителя знаходить потрібні приклади у тексті літературного твору.
3. Достатній	7	Учень володіє матеріалом і навичками аналізу літературного твору за поданим учителем зразком, наводить окремі власні приклади на підтвердження певних суджень.
	8	Учень володіє матеріалом, навичками текстуального аналізу на рівні цілісно-комплексного уявлення про певне літературне явище, під керівництвом учителя виправляє допущені помилки й добирає аргументи на підтвердження висловленого судження або висновку.
	9	Учень володіє матеріалом та навичками цілісно-комплексного аналізу художнього твору, систематизує та узагальнює набуті знання, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження власного судження.
4. Високий	10	Учень володіє матеріалом та навичками цілісно-комплексного аналізу літературного твору, виявляє початкові творчі здібності, самостійно оцінює окремі нові літературні явища, знаходить і виправляє допущені помилки, працює з різними джерелами інформації, систематизує та творчо використовує дібраний матеріал.
	11	Учень на високому рівні володіє матеріалом, вміннями і навичками аналізу художнього твору, висловлює свої думки, самостійно оцінює різноманітні явища культурного життя, виявляючи власну позицію щодо них.
	12	Учень вільно володіє матеріалом та навичками текстуального аналізу літературного твору, виявляє особливі творчі здібності та здатність до оригінальних рішень різноманітних навчальних завдань, до перенесення набутих знань та вмінь на нестандартні ситуації, схильність до літературної творчості.

ОСНОВНА ШКОЛА

5-й клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год.

Повторення та узагальнення — 2 год.

Текстуальне вивчення творів — 53 год.

Позакласне читання — 4 год.

Виразне читання — 2 год.

Резервний час — 7 год.

К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Додатки: Мистецький контекст. Міжпредметні зв'язки
2	ВСТУП Слово в житті людини. Краса світу і людської душі в художньому слові. Образне слово — першоелемент літератури. Початок словесного мистецтва: фольклор і літописи. Художня література як мистецтво слова. Види мистецтва. ТЛ: образне слово, епітет, порівняння,	Знати і розуміти значення термінів “образне слово”, “фольклор”. Розуміти роль художнього слова в житті людини, специфіку художнього образу. Називати види мистецтва. Вміти відрізнити художню творчість від	Образотворче мистецтво, музичне мистецтво, які вивчаються у школі.

	персоніфікація, фольклор.	інших видів діяльності людини.	
(22) 3	СВІТ ФАНТАЗІЇ, МУДРОСТІ Міфи і легенди українців “Про створення землі”, “Чому буває сумне сонце?”, “Про зоряний Віз”, “Про вітер”, “Про вогонь”, “Про дощ”, “Чому пес живе коло людини?”, “Лісова панна”, “Берегиня”, “Дажбог”, “Неопалима купина” (на вибір) Первісні уявлення про всевіт і людину, реальні та фантастичні елементи людської поведінки, добро і зло. Їхня роль у житті. ТЛ: міф, легенда.	Розуміти, що таке міф. Знати зміст українських міфів і легенд. Розуміти роль і місце реального та фантастичного в житті. Вміти розповідати про виникнення міфів і легенд. Переказувати міфи і легенди, тлумачити їхній зміст. <i>Розвиток допитливого, шанобливого ставлення до світоглядних уявлень наших предків.</i>	Міфи і легенди народів світу (зарубіжна література).
4	Народні казки “Про правду і кривду”, “Мудра дівчина”, “Про Жар-Птицю та Вовка”, “Красний Іванко і заляте місто” (на вибір) Тематика народних казок, їхні різновиди (про звірів, фантастичні, пригодницькі тощо). Побудова казки (зачин, кінцівка). Її яскравий національний колорит. Народне уявлення про добро і зло в казці. Аналіз фантастичного і реального, смішного і страшного, красивого і потворного в казках. ТЛ: казка.	Знати зміст українських казок. Розуміти особливість побудови народної казки, роль у ній фантастичного елементу. Вміти виразно і вдумливо читати казки, переказувати їх. Характеризувати казкових героїв, аналізувати реальне і фантастичне в казках. Переказувати народні уявлення про добро і зло, красиве і потворне, смішне і страшне (на основі текстів казок). Вміти висловлювати власні міркування про зміст казок, проводити аналогії з сучасним життям.	Спорідненість українських казок з казками народів світу (“Пані Метелиця” Братів Грім, “Василина Прекрасна”, “Розумна жінка” тощо).
		Осмислення постійної присутності в житті, в душі людини добра і зла, красивого і потворного. <i>Розвиток творчих здібностей (уяви, фантазії, прагнення експериментувати).</i>	Учнівські малюнки до казок (образотворче мистецтво).
3	Літературні казки І. Франко. “Фарбований Лис” Дитинство письменника. І. Франко-казкар (зб. “Коли ще звірі говорили”). Зміст казки, головні персонажі, другорядні. Образ Лиса, риси його характеру. Особливості літературної казки, її відмінність від народної. ТЛ: літературна казка. Інтонація читання. Мова автора і мова персонажів (дійових осіб).	Вміти розповідати про дитинство письменника, про І. Франка-казкаря. Знати зміст казки, вміти переказати її фрагменти. Виразно і вдумливо читати казку в дійових особах. Розповідати про Лиса. Розрізняти головних персонажів від другорядних. Давати власну оцінку вчинкам і поведінці дійових осіб. Вміти пояснити особливість літературної казки. <i>Осмислення негативної ролі лицемірства, зазнайства і хвалькуватості в житті людини.</i>	Хитрі та кмітливі тварини в казках “Рейнеке-Лис” Й. В. Гете, “Кіт у чоботях” Ш. Перро (зарубіжна література).
2	Василь Королів-Старий. “Хуха-Моховинка” Короткі відомості про письменника і його фантастичні казки. Світлий, життєствердний погляд на світ. Аналіз зовнішності (портрета) казкових істот. Наскрізний гуманізм казок. ТЛ: портрет.	Вміти вдумливо і виразно читати казки, переказувати їхній зміст. Оцінювати вчинки персонажів з позицій гуманізму. Коментувати прояви добра і зла, зображені в цих казках, і в сучасному житті. <i>Усвідомлення повчального впливу цих казок. Прищеплення бажання робити добро як спонуку до позитивної життєдіяльності. Усвідомлення важливої потреби уважного ставлення до ближнього, любові до нього.</i>	Учнівські малюнки до творів (образотворче мистецтво).
2	Іван Ліпа. “Близнята”	Знати зміст казки, вміти виразно	“Гаррі Поттер і

	<p>Цікавий епізод із біографії письменника. Висока ідейність, естетика, народна мораль та етика його казок. Умовна, вигадана ситуація. Дарунок Долі та вміння ним скористатися як основна думка казки. Поведінка братів-близнят — різні життєві шляхи, взірці власного вибору.</p> <p>ТЛ: прозова мова.</p>	<p>читати і переказувати фрагменти, звертаючи увагу на особливість авторської оповіді. Вміти пояснити сенс дарунків Долі кожному з синів-близнят. Простежити за текстом, як дарунки Долі хлопці використали в житті й на кого вони поклалися у своїх діях. Коментувати особливості вдачі братів. Розвиток уміння аналізувати описувані автором ситуації, аргументовано висловлювати власні судження про них.</p> <p><i>Усвідомлення індивідуального призначення кожної людини, великої цінності людського життя. Формування активної життєвої позиції. Розвиток уміння висловити власну думку та відстояти її.</i></p>	<p>філософський камінь” Дж. К. Ролінг (зарубіжна література).</p>
2	<p>Василь Симоненко. “Цар Плаксіє та Лоскотон”</p> <p>Цікава сторінка з життя митця. Різні життєві позиції царя Плаксія і Лоскотона (песимістична і оптимістична). Казкова історія і сучасне життя.</p> <p>ТЛ: віршована мова, рима, строфа.</p>	<p>Виразно й осмислено читати казку, звертаючи увагу на ритм, риму, особливий порядок слів віршованої казки. Визначити основні риси характеру дійових осіб твору. Простежувати різні способи життя та поведінки дійових осіб. Розуміти значення для розкриття змісту твору назви казкової країни, імен персонажів казки. Виділяти основні епізоди. Пояснювати відмінність прозової і віршованої мови казок. Висловлювати особисте ставлення до зображуваного. Проводити аналогії з сучасним життям.</p> <p><i>Усвідомлення значення для людини та її життя оптимістичного погляду на світ. Розвиток уміння керувати своїми емоціями.</i></p>	
2	<p>Загадки (на вибір)</p> <p>Загадка як вид усної народної творчості. Розгляд змісту і форми загадок. Види загадок (про людей, їхнє життя, про природу та її явища, про рослин, тварин). Художні засоби в них (метафора).</p> <p>ТЛ: загадка, метафора.</p>	<p>Вміти називати види загадок. Вміти відгадувати загадки. Пояснювати логіку їх відгадування. Розглядати і пояснювати особливості будови загадки, роль у ній метафори.</p> <p>Вивчити напам’ять: кілька загадок (на вибір).</p> <p><i>Розвиток допитливості, спостережливості, уважності, кмітливості як важливих елементів розумової діяльності людини. Розвиток логічного мислення.</i></p>	<p>Математичні загадки (математика).</p>
2	<p>Леонід Глібов. “Химерний, маленький...”, “Що за птиця?”, “Хто розмовляє?”, “Хто сестра і брат?”, “Квіткове весілля”</p> <p>Відомий український поет і байкар. Фольклорна основа його віршованих загадок. Життєствердний пафос віршів Л. Глібова. Особливості його поетичної мови.</p> <p>ТЛ: акровірш.</p>	<p>Виразно, осмислено читати загадки, пояснювати способи їх відгадування. Розглядати і коментувати особливості поетичних загадок Л. Глібова, роль у них казкових елементів, гумору, пестливих слів. Аргументувати алегоричність вірша “Квіткове весілля”.</p> <p><i>Усвідомлення життєствердної сили</i></p>	<p>Байки Л. Глібова, вивчені у попередніх класах (“Лебідь, Щука і Рак”, “Чиж та Голуб”, “Коник-стрибунець”).</p>

		<p><i>радісного, піднесеного настрою, викликаного дотепним, доброзичливим жартом.</i></p> <p><i>Розвиток кмітливості, розумових здібностей людини, пам'яті, творчої уяви.</i></p>	
2	<p>Прислів'я та приказки</p> <p>Народне уявлення про довколишній світ та його оцінка в прислів'ях і приказках. Краса і мудрість цього жанру усної народної творчості.</p> <p>ТЛ: прислів'я, приказка.</p>	<p>Називати види прислів'їв і приказок. Розуміти їхню дотепність і мудрість. Вміти відрізнити прислів'я від приказки та пояснювати їх, проєктуючи на ситуації сучасного життя.</p> <p>Вивчити напам'ять: прислів'я і приказки (20 на вибір).</p> <p><i>Формування шанобливого ставлення до кмітливості та мудрості нашого народу. Осмислення ролі в сучасному світі цих якостей, розвиток афористичності й точності думки, уваги до вибору лексики власних суджень.</i></p>	<p>Аналогічні прислів'я і приказки інших народів світу (зарубіжна література).</p>
(12) 2	<p>ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ НАШОГО НАРОДУ</p> <p>Літописні оповіді: про заснування Києва, про князя Олега, про княгиню Ольгу, про хрещення Києва князем Володимиром (подавати на основі "Повісті минулих літ" у переказі В. Близнеця)</p> <p>"Повість минулих літ" — найдавніший літопис нашого народу. Значення літописання для нащадків. Казкові та історичні мотиви літописних сюжетів. Любов руських князів до своєї землі, їхня сила духу, воля, благородство, сміливість, рішучість, вірність тощо.</p> <p>ТЛ: літопис.</p>	<p>Знати про історичну і літературну пам'ятку "Повість минулих літ". Розуміти значення давнього літописання для нащадків. Розповідати про легендарного Нестора Літописця. Усвідомлено переказувати оповіді. Аналізувати риси характерів руських князів. Вміти розрізняти казкові та історичні мотиви літописних сюжетів.</p> <p><i>Усвідомлення душевної краси і сили наших предків, любові руських князів до своєї землі як достойного прикладу для нащадків.</i></p>	<p>Історична наука про княжу добу (історія України). Ілюстрації Г. Якутовича до "Повісті минулих літ" (образотворче мистецтво). Ораторія Л. Дичко "І нарекоша ім'я Київ" (музичне мистецтво).</p>
4	<p>Олександр Олесь (Кандиба). "Заспів", "Україна в старовину", "Наші предки — слов'яни", "Початки Києва", "Аскольд і Дір", "Поход на Царгород", "Княгиня Ольга", "Ярослав Мудрий", "Микита Кожум'яка"</p> <p>Поезії з книги "Княжа Україна".</p> <p>Поетична оповідь про минуле нашого народу, князів давньої України-Руси, їхню мудрість, благородство, хоробрість, любов до рідної землі.</p> <p>ТЛ: віршований ритм, драматичний твір і його побудова, гіпербола.</p>	<p>Вміти виразно і усвідомлено читати поезії. Визначати засоби поетичної мови. Розповідати про давньоруських князів. Висловлювати власні міркування про зміст заповіту Ярослава Мудрого і його актуальність сьогодні.</p> <p>Виразно в особах читати драму-казку "Микита Кожум'яка". Вміти виділяти в ній найнапруженіші епізоди.</p> <p>Розглядати своєрідність побудови драматичного твору. Розуміти зв'язок історичного минулого з сучасністю.</p> <p><i>Зацікавлення історичним минулим українського народу, шанобливе ставлення до заповітів наших предків. Осмислене виконання цих заповітів.</i></p>	<p>Народна казка "Микита Кожум'яка".</p> <p>Історико-архітектурні пам'ятки м. Києва часів Київської Русі.</p>
2	<p>Антін Лотоцький. "Михайло-семиліток"</p> <p>Давньоруські часи України (боротьба киян проти загарбників-печенігів) у літературній інтерпретації. Почуття обов'язку і почуття батьківської любові. Роздуми про добро і зло.</p> <p>ТЛ: тема художнього твору, сюжет, кульмінація.</p>	<p>Пригадати важливі історичні події часів Київської Русі, народні перекази про них. Розуміти роль авторської уяви і домислу в написанні художнього твору. Вміти переказувати зміст оповідання, визначати його тему, розділяти твір на окремі частини — складові сюжету, давати їм заголовки. Визначати кульмінацію. Порівнювати</p>	<p>Народні перекази про часи Київської Русі.</p> <p>Київська Русь в історії України.</p>

		<p>образи Михайлика і його брата Лихослава. Вміти висловлювати роздуми про добро і зло, змальовані у творі.</p> <p><i>Осмилення вічних понять добра і зла, патріотизму, вірності, почуття обов'язку. Розвиток творчих здібностей, високих моральних якостей характеру людини. Розвиток уміння осмислено відрізняти добро від зла.</i></p>	
3	<p>Іван Нечуй-Левицький. “Запорожці” (фрагмент)</p> <p>Цікава сторінка з біографії митця. Літературна казка про запорожців. Показ письменником лицарства, гуманності, патріотизму, сміливості, відваги запорозьких козаків. Роль художніх засобів у творі (гіперболи та ін.), пейзажу, портрета.</p> <p>ТЛ: пейзаж.</p>	<p>Знати про побут, культуру, спосіб життя запорожців.</p> <p>Вміти переказувати зміст твору, знаходити і коментувати описи природи, Запорозької Січі, портрети персонажів. Характеризувати образ Карпа Летючого. Аналізувати напружені ситуації, роздуми запорожців про долю України. Давати власну оцінку лицарським чеснотам запорожців. Розглядати реальне і фантастичне у творі. Пояснювати роль художніх засобів у ньому. Вигадати власну версію закінчення твору або продовження небезпечних пригод хлопця.</p> <p><i>Усвідомлення поняття лицарства і гуманних спонук до сміливих, рішучих вчинків.</i></p> <p><i>Розвиток уміння самостійно мислити, аргументувати власну думку.</i></p>	<p>Побут і культура запорожців (історія України).</p> <p>С. Васильківський “Козаки у степу” (образотворче мистецтво).</p>
1	<p>Оксана Сенатович. “Малий Віз”</p> <p>Коротка розповідь про письменницю. Чарівний сон Дмитрика як умовний літературний прийом. Образ допитливого хлопчика. Місце уявного і фантастичного у казці.</p> <p>Значення історичного минулого для сучасності.</p>	<p>Пригадати відомості про літературну казку, відомості з історії України: про І. Сірка, запорозьких козаків.</p> <p>Виразно і вдумливо читати твір.</p> <p>Розповідати про Дмитрика і його фантастичну пригоду. Знаходити у тексті художні засоби, коментувати їхню роль. Відшукувати поєднання у творі минулого і сучасного.</p> <p>Пояснювати роль фантастичного елемента. Відтворювати в уяві різні картини чарівного сну хлопчика.</p> <p><i>Усвідомлення важливості збереження історичної пам'яті нашого народу.</i></p> <p><i>Розвиток творчої уяви, самостійності мислення.</i></p>	<p>Картина І. Рєпіна “Запорожці пишуть листа до турецького султана”. Учнівські малюнки до твору (образотворче мистецтво).</p> <p>Історичні відомості про І. Сірка, життя запорожців (історія України).</p>
(15) 2	<p>РІДНА УКРАЇНА. СВІТ ПРИРОДИ</p> <p>Тарас Шевченко. “За сонцем хмаронька пливе...”, “Садок вишневий коло хати...”</p> <p>Україна часів Т. Шевченка. Розповідь про поета, його дитинство.</p> <p>Картини довколишнього світу, природи у поезіях Т. Шевченка — інша, художня реальність, створена уявою митця за допомогою засобів образної мови.</p>	<p>Пригадати відомості про Україну часів Т. Шевченка.</p> <p>Вміти розповісти про дитинство Т. Шевченка і його родину. Відтворювати настрої пейзажних поезій, описувати власні відчуття, викликані художнім словом. Виразно читати поезії.</p> <p>Знаходити в них епітети, порівняння, метафори.</p> <p>Вивчити напам'ять: “За сонцем хмаронька пливе...”; “Садок вишневий коло хати...”.</p> <p>Виховання почуття прекрасного,</p>	<p>Картина Т. Шевченка “Селянська родина”. Кріпаччина в історії України. Я. Степовий, “Садок вишневий коло хати” (хор), П. Чайковський, “Вечір” (романс) (музичне мистецтво).</p>

		<p>усвідомлення естетичної насолоди від твору мистецтва як потужної спонуки до оптимістичного життєствердного погляду на світ.</p> <p><i>Розвиток уміння висловити власні відчуття, емоції.</i></p>	
2	<p>Костянтина Малицька (Псевд. Віра Лебедова, Чайка Дністрова). “Чом, чом, земле моя...”, “Соловей”</p> <p>Розповідь про письменницю. Вірш-пісня, що стала народною.</p> <p>Відтворення художнім словом почуття любові до рідної землі. Причини популярності пісні.</p> <p>Художня оповідь про пташку (художній опис “Соловей”). Образ солов’я як втілення творчої особистості, її достойної поведінки, максимальної самореалізації.</p> <p>ТЛ: художній опис.</p>	<p>Розуміти ліричність вірша-пісні.</p> <p>Розвивати уміння виділяти художні засоби, використані в поезії, пояснювати роль питальних речень.</p> <p>Виразно читати художній опис “Соловей”. Розуміти його жанрові особливості. Розповідати про солов’я (на його основі). Пояснювати власне розуміння цього образу. Вміти користуватися довідковими відомостями з енциклопедій і словників. Розуміти відмінності між художнім та науковим описами солов’я.</p> <p>Вивчити напам’ять: “Чом, чом, земле моя...”</p> <p><i>Виховання почуття патріотизму як вагомого життєвого стимулу для людини. Розвиток допитливості, вміння відшукувати необхідну інформацію, співставляти її.</i></p>	<p>“Соловей” Г. Х. Андерсена (зарубіжна література).</p> <p>Птахи, які живуть на території України (природознавство).</p>
2	<p>Олена Пчілка (Ольга Косач). “Сосонка”</p> <p>Розповідь про письменницю, що творила і для дітей, та її родину.</p> <p>Ідея притягальної, захисної сили рідного дому (дому-фортеці). Сосонка як його символ для хлопчика Івася. Дивовижна пригода з ним.</p> <p>Художні засоби твору, особливість його жанрової побудови.</p> <p>ТЛ: оповідання, експозиція.</p>	<p>Знати основні відомості про письменницю та її родину.</p> <p>Вміти розповідати про Івася та його пригоду, складати план твору.</p> <p>Визначати в ньому час і місце дії.</p> <p>Тлумачити назву. Виділяти головних героїв і основну думку (ідею). Вміти коментувати особливості побудови оповідання, поєднання в ньому реального і казкового, висловлювати роздуми про пригоду з хлопчиком.</p> <p><i>Усвідомлення притягальної сили рідного дому.</i></p> <p><i>Розвиток творчих здібностей, удосконалення навичок аналізу художнього тексту.</i></p>	<p>Дерева, що ростуть на території України (природознавство).</p>
2	<p>Павло Тичина. “Не бував ти у наших краях!”, “Гаї шумлять...”, “Блакить мою душу обвіяла...”</p> <p>Коротко про поета і край, де він народився.</p> <p>Майстерне відтворення краси природи, вираження життєрадісності, патріотичних почуттів засобами художнього слова.</p> <p>Мелодійність віршів П. Тичини.</p>	<p>Виразно і вдумливо читати поезії.</p> <p>Розвивати вміння відчувати поезію, усвідомлювати та висловлювати свої відчуття. Розглядати кольорову палітру віршів. Відтворювати в уяві аналогічні картини природи, спостережені в житті. Вміти висловлювати міркування про способи вираження любові до рідної землі, дискутувати про це.</p> <p>Вивчити напам’ять: один вірш (на вибір).</p> <p><i>Розвиток естетичного смаку, відчуття краси образного слова.</i></p> <p><i>Розвиток абстрактного мислення, спостережливості, вміння доводити власну думку.</i></p>	<p>Поезії Р. Бернса, Алкмана, Гете про красу природи, рідний край (зарубіжна література).</p> <p>Г. Майборода “Гаї шумлять” (музичне мистецтво).</p>
2	<p>Євген Гуцало. “Лось”</p> <p>Основні відомості про письменника.</p>	<p>Розвиток уміння переказувати оповідання. Розглянути його жанрові</p>	<p>Тварини, які живуть у лісах України</p>

	<p>Вічне протистояння добра і зла — наскрізна тема особливості. Вміти виділяти в ньому і світового мистецтва. Порушення цієї теми в оповіданні. Співчуття, милосердя — шлях до перемоги добра. Образи хлопчиків, їхня невідступність у захисті гуманних переконань.</p>	<p>пояснювати найбільш вражаючий фрагмент. Визначати тему твору. Характеризувати образи. Давати власну оцінку зображуваному. Вміти міркувати про великий світ природи і людини в ньому, про добро і зло, любов і милосердя.</p> <p><i>Усвідомлення турботи про світ природи і рідних людей як неодмінну рису гуманної, гідної поведінки.</i></p>	<p>(природознавство).</p> <p>Твори про світ природи “Лобо” Е. Сетон-Томпсона, “Мауглі” Р. Кіплінга (зарубіжна література).</p>
2	<p>Богдан-Ігор Антонич. “Весна” (“Росте Антонич і росте трава...”), “Назустріч” (“Росте дитя, мов кущ малини...”), “На шляху”</p> <p>Основні відомості про поета.</p> <p>Його вміння бачити красу рідної природи і створювати красу засобами поетичної мови.</p> <p>Єдність людини і природи, зв’язок між станом людської душі та довкіллям.</p> <p>ТЛ: ліричний герой.</p>	<p>Переказувати цікавий епізод з дитинства Б.-І. Антонича. Виразно і вдумливо читати поезії. Вміти виділяти в них образ ліричного героя, відтворювати його емоції та почуття, порівнюючи із власним образним баченням природи. Вивчити напам’ять: один вірш (на вибір).</p> <p><i>Усвідомлення образного бачення світу як важливого чинника розвитку творчих здібностей.</i></p> <p><i>Формування бажання максимальної самореалізації в житті.</i></p>	<p>Поезії Мацуо Басьо, Ф. Тютчева про природу (зарубіжна література).</p> <p>Й. Штраус, “Весняний вальс” (музичне мистецтво).</p> <p>М. Башкирцева, “Весна”. Учнівські малюнки до творів (образотворче мистецтво).</p>
2	<p>Григор Тютюнник. “Дивак”</p> <p>Коротко про письменника.</p> <p>Ідея неповторності й багатства внутрішнього світу людини. Паралельність і єдність двох світів — природи і людини, зображені в оповіданні.</p> <p>Точність і лаконізм описів природи. Допитливий, чуйний, добрий хлопчик Олесь, його жага пізнати загадковий світ природи, вміння фантазувати, уявляти. Гідна поведінка Олесь як позиція особистості.</p>	<p>Переказувати цікавий епізод із дитинства письменника. Розглядати точність і лаконізм описів природи, їхню роль в оповіданні. Розповідати про особливості характеру Олесь, його обдарованість. Складати план до характеристики цього образу.</p> <p>Висловлювати власні міркування про характер хлопчика і його незвичну поведінку. Пояснювати назву оповідання. Вчитися порівнювати літературного героя із собою. Вміти написати твір про нього.</p> <p><i>Усвідомлення особливого призначення на землі кожної людини.</i></p> <p><i>Формування і збереження індивідуальних особливостей людини як важливих чинників її майбутньої максимальної самореалізації.</i></p>	<p>А. Ліндгрэн, “Пеппі Довгапанчоха” (зарубіжна література).</p> <p>Твори Гр. Тютюнника, вивчені в попередніх класах (“Степова казка”, “Лісова сторожка”).</p>
1	<p>Микола Вінграновський. “Перша коліскова”, “Ходімте в сад...”, “Сама собою річка ця тече...”</p> <p>Поезія — особливий спосіб вираження почуттів людини. Висловлення поетичною мовою любові до дитини і турботи про неї, батьківського заповіту (“Перша коліскова”). Художні описи природи як вияв патріотичних почуттів автора.</p>	<p>Розуміти, що таке патріотичне почуття.</p> <p>Виразно і вдумливо читати поезії. Коментувати художні описи природи. Виділяти і пояснювати епітети і порівняння, наявні в поезіях.</p> <p>Формувати власне розуміння поняття “батьківщина”.</p> <p><i>Усвідомлення значення патріотизму в житті людини, значення образного слова для висловлення почуттів.</i></p> <p><i>Розуміння того, що батьки — найрідніші люди для дитини.</i></p>	<p>Твори М. Вінграновського, вивчені в попередніх класах (“Ішов кіт”, “Грім”, “На рябому коні”, “Наша річка”, “Гусенятко” та ін.).</p>
2	<p>ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ</p> <p>Ознайомлення з доступними для сприймання й цікавими для п’ятикласників творами письменників-земляків.</p>	<p>Знати про письменників-земляків, їхні твори.</p> <p>Розуміти зміст цих творів. Виразно читати і висловлювати власну думку</p>	

	про них. <i>Виховання шанобливого ставлення до митців свого краю як до особливо обдарованих людей, співців рідної землі.</i>	
--	---	--

6-й клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год.

Повторення та узагальнення — 2 год.

Текстуальне вивчення творів — 54 год.

Позакласне читання — 4 год.

Виразне читання — 2 год.

Резервний час — 8 год.

К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Додатки: Мистецький контекст. Міжпредметні зв'язки
1	ВСТУП Книжка в житті людини. Письменник — особливо обдарована людина, його праця над художнім твором. Книги в Київській Русі. Ярослав Мудрий — великий шанувальник освіти, книжкової мудрості. Сучасний читач і його роль у новому “житті” твору.	Знати про рукописні книги часів Київської Русі, про автора “Повісті минулих літ” Нестора Літописця. Розуміти роль книжки в житті людини; складність і особливість процесу творчості, місце у ньому уяви й фантазії митця; роль читача в “житті” художнього тексту. Вміти аргументувати індивідуальні читацькі інтереси. <i>Усвідомлення потреби шанобливого ставлення людей до книжки, до освіти.</i>	Культура часів Київської Русі (історія України).
(13) 4	ЗАГАДКОВО ПРЕКРАСНА І СЛАВНА ДАВНИНА УКРАЇНИ Календарно-обрядові пісні Роль і місце пісні в житті українців. Головні календарні обряди. Народна обрядова пісня, її різновиди. <i>Пісні літнього циклу: “У ржі на межі”, “Ой біжить, біжить мала дівчина”, “Проведу я русалочки до бору” (русальні); “Заплету віночок”, “Ой вінку мій, вінку”, “Купайло, Купайло!” (купальські); “Маяло житечко, маяло”, “Там у полі криниченька” (жниварські) — на вибір.</i> <i>Пісні зимового циклу: “Ой хто, хто Миколая любить”, “Засівна”, “Нова радість стала”, “Добрий вечір тобі, пане господарю!”</i> , “Щедрик, щедрик, щедрівочка” (на вибір). <i>Веснянки: “Ой весна, весна — днем красна”, “Ой кувала зозуленька”, “А в кривого танця”</i> . ТЛ: народна пісня, повтори (рефрен), анафора.	Знати про виникнення народної обрядової поезії, її різновиди. Вміти розповідати про головні календарні обряди українців. Розуміти магічну силу обрядових пісень для наших предків. Розрізнити і називати різновиди календарно-обрядових пісень. Вміти виразно і вдумливо читати їх, коментувати їхній зміст. Виділяти і пояснювати художні засоби, використані в українських народних піснях. Вивчити напам'ять: 1 колядку і щедрівку; 1 веснянку (на вибір). <i>Формування прагнення відроджувати і вивчати оригінальну творчість народу.</i> <i>Виховання поваги до прадавніх вірувань наших предків, гордості за свій талановитий народ.</i>	Фольклорна спадщина інших слов'янських народів (зарубіжна література). К. Стеценко, “Колядки”, М. Леонтович, “Щедрик” (музичне мистецтво). А. Петрицький, “Різдвяний ранок” (образотворче мистецтво). М. Лисенко. Музичні обробки українських веснянок (музичне мистецтво). С. Васильківський, “Весна в Україні” (образотворче мистецтво).
1	Народні колискові пісні “Ой ти, коте, коточок”, “Ой ну, люлі, дитя, спать” Коліскова пісня в житті дитини. Провідні мотиви колискових пісень. Вияв у них материнських почуттів і побажань. Їхні лексичні особливості.	Виразно, вдумливо читати колискові. Вміти прокоментувати їхній зміст, пояснити лексичні особливості. Розвиток уміння висловлювати власні роздуми про тепло рідного дому. <i>Виховання почуття любові до своїх рідних.</i>	“Коліскова” Лесі Українки. М. Лисенко, “Коліскова пісня”, Я. Степовий, “Коліскова” (музичне

	ТЛ: колискова.		мистецтво).
2	Пісні літературного походження “Ще не вмерла Україна” П. Чубинського, М. Вербицького — національний гімн нашої держави. Легенда про дівчину-Україну, яку Господь обдарував піснею, “Молитва” О. Кониського . “На долині туман” В. Діденка — пісня, що стала народною. ТЛ: пісня-гімн.	Розуміти і вміти пояснити специфіку пісні літературного походження. Переказувати історію створення національного гімну. Розповісти про зв’язок народної легенди про дівчину-Україну, яку Господь обдарував піснею, з “Молитвою” О. Кониського. Виразно і вдумливо читати пісні. Визначати і коментувати провідні мотиви, пояснювати роль символів у них. Вивчити напам’ять: “Ще не вмерла Україна”; “Молитва”. <i>Осмилення почуття патріотизму, віри у щасливе майбутнє свого народу.</i>	М. Лисенко, “Боже Великий, Єдиний...” (“Молитва”) (музичне мистецтво).
1	Стрілецькі пісні “Ой, у лузі червона калина похилилася” С. Чарнецького і Г. Труха , “Гей, видно село” Л. Лепкого Патріотичні мотиви, героїчний, стверджувальний пафос пісень.	Знати про січових стрільців. Розуміти особливості виникнення стрілецьких пісень. Вміти пояснити їхні символи. Відрізнати стрілецькі пісні від інших видів пісень; визначати провідний мотив творів, їхній ідейно-художній зміст. Вивчити напам’ять: “Ой, у лузі червона калина похилилася”. <i>Усвідомлення трагічної української історії та героїзму нашого народу.</i>	Відомості про січових стрільців (історія України).
2	Микола Вороний. “Євшан-зілля” Коротко про письменника. Поема про необхідність повернення людині історичної пам’яті, усвідомлення своєї національної приналежності. ТЛ: ліро-епічний твір, поема.	Виразно і вдумливо читати твір. Вміти розповідати про історичну основу поеми, визначати її головну думку. Характеризувати образ юнака-половця. Співвідносити давноминулі події, описані в поемі, з сучасністю. Висловлювати власне розуміння почуття патріотизму. <i>Усвідомлення значення історичної пам’яті для кожної людини, національної свідомості, вірності Батьківщині.</i>	Літописна легенда про євшан-зілля. Історія України княжої доби.
3	Тарас Шевченко. “Думка” (“Тече вода в синє море...”) , “Іван Підкова”, “Тарасова ніч” Відомості про перебування поета в Санкт-Петербурзі. Патріотичні мотиви творів Т. Шевченка, їхній героїчний пафос, зображення в них історичного минулого. Специфіка ліричних і ліро-епічних творів. ТЛ: ліричний твір, строфа.	Знати і розповідати основні відомості про життя Т. Шевченка в Санкт-Петербурзі. Знати зміст творів. Виразно і осмислено читати їх. Вміти визначати провідний мотив вірша “Думка”, пояснювати роль художніх засобів. Розкрити історичну основу поеми “Іван Підкова”, риси і поведінку козацьких ватажків, їхні стосунки з підлеглими. Пояснити особливості художніх засобів зображення штормового моря, бою. Характеризувати образ народного співця, його роль у житті українців часів Шевченка (“Тарасова ніч”). Вивчити напам’ять: “Думка”. <i>Усвідомлення того, що героїзм і мужність – ознаки лицарських чеснот українських козаків, заповідані як духовний спадок нащадкам. Осмилення духовного</i>	Л. Жемчужников, “Кобзар на шляху” (образотворче мистецтво). Відомості про козацтво (історія України).

		<i>зв'язку з історичним минулим рідного народу.</i>	
(19) 3	Я І СВІТ Леся Українка (Лариса Петрівна Косач). “Мрії” , “Як дитиною, бувало...” , “Тиша морська” Дитинство поетеси, роль родини у її вихованні. Неповторний світ дитинства в цих поезіях. Образ мужньої, сильної духом дівчинки, її життєрадісний погляд на світ, вільнолюбство, впевненість, розвинена уява.	Розповідати про дитинство Лесі Українки, її мужність, талановитість. Усвідомлювати і вміти пояснити мотив глибокого родинного зв'язку дитини з батьками. Характеризувати образ ліричної героїні. Висловлювати власні роздуми про неї. Вивчити напам'ять: “Як дитиною, бувало...”. <i>Виховання почуття любові до батьків, родини, формування стоїчних рис характеру (мужність, цілеспрямованість, наполегливість).</i>	Поезії Лесі Українки, вивчені в попередніх класах (“Мамо, іде вже зима”, “Казка про Оха-чародія” та ін.).
3	Володимир Винниченко. “Федько-халамидник” Цікава історія з життя письменника. Художня розповідь про дивовижного хлопчика Федька, його життя і пригоди, стосунки з однолітками. Щедрий на добро внутрішній світ героя. Федько як особистість. ТЛ: епічний твір, головний герой, другорядні герої.	Розповісти цікаві епізоди з життя письменника. Знати зміст оповідання. Виразно і вдумливо читати найбільш вражаючі епізоди. Вміти проаналізувати епічний твір. Виділити риси характеру Федька, що вирізняють його з кола друзів-однолітків. Вміти прокоментувати їх. Аналізувати роль художніх засобів у творі, знаходити портрет, пейзаж, діалоги. Вміти сформулювати основну думку оповідання і висловити своє ставлення до зображуваного. <i>Усвідомлення найважливіших цінностей моралі та етики, що роблять людину душевно багатою і щедрою на добро, порядність, чесність.</i>	“Чесна бідність” Р. Бернса (зарубіжна література)
2	Спиридон Черкасенко. “Маленький горбань” Твір про красу і незахищеність людської душі. Вміння прощати й вірити в добро. Образ Павлика — душевно красивого і щедрого хлопчика.	Переказувати зміст оповідання. Вміти розкрити характер Павлика, його поведінку, вчинки, стосунки з іншими дітьми, ставлення до нього автора, інших персонажів. Скласти план до характеристики цього образу. Вміти висловлювати міркування про красу зовнішню і красу людської душі (внутрішню). Вміти написати про це твір-роздум. <i>Осмислення ролі високих моральних якостей для формування власної особистості.</i>	
1	Станіслав Чернілевський. “Теплота родинного інтиму...” , “Забула внучка в баби черевички...” Настрої і почуття, висвітлені в поезіях (любов, доброта, висока духовність).	Виразно і усвідомлено читати вірші. Розвивати вміння прокоментувати відчуття, висловлені в цих творах. Вміти співвіднести їх із власними, пережитими особисто. <i>Осмислення ролі батьківського дому в житті людини, відповідальності за власну родину.</i>	
3	Ліна Костенко. “Дощ полив...” , “Пісенька про космічного гостя” , “Кольорові миші” Коротка розповідь про письменницю. Уявне, фантастичне і реальне в поезіях. Ідея зіткнення неповторності й буденності, стандарту в “Кольорових мишах”. Умовна, вигадана	Виразно, вдумливо читати і коментувати поезії, визначати їхні основні мотиви. Пояснювати умовність ситуації, зображеної в поезії “Кольорові миші”, алегорію образу кольорових	

	ситуація. Образ особливої дівчинки Анни.	мишей. Характеризувати образ Анни, причину її відокремленості від загалу. Вміти висловлювати власні роздуми, що виникли під час прочитання поезій. <i>Формування неординарної особистості, розвиток творчої уяви, фантазії. Прищеплення прагнення зберегти в собі ці якості.</i>	
1	Євген Гуцало. “Олень Август” Ідея неординарного, власного погляду на світ. Образ незвичайного хлопчика Жені, його вміння фантазувати, уявляти.	Розуміти поєднання в оповіданні реального і уявного, багатство фантазії Жені та його неординарний погляд на світ. Переказати пригоду Жені, коментуючи її. Характеризувати образи хлопчика і режисера Альтова. Порівнювати Женю з аналогічними героями прочитаних раніше книжок. <i>Усвідомлення ролі незвичайного, романтичного у житті людини. Розвиток уміння відстоювати власний погляд на світ і свої переконання, вміння зберегти свою сутність.</i>	Твори Є. Гуцала, вивчені в попередніх класах (“Лелеки”, “Жайворонкові пісні”, “Лось” та ін.).
1	Ірина Жиленко. “Жар-Птиця”, “Підкова”, “Тном у буфеті” Поетичні роздуми про дружбу, доброту, красу, про людське щастя і шляхи до нього, про те, що може врятувати сучасний світ.	Розуміти, що світ дитинства — вічне джерело сили, натхнення, мрій, фантазій. Виразно і усвідомлено читати поезії. Вміти прокоментувати їхній зміст, знайти і пояснити художні засоби. Вміти висловлювати власні роздуми про щастя і шляхи до нього, про цінності, які потрібно берегти в сучасному світі. <i>Усвідомлення ролі почуття дружби в житті людини, вміння бачити красу навколо, цінувати доброту.</i>	П. Холодний, “Казка про дівчину та паву” (образотворче мистецтво).
3	Ігор Калинець. “Писанки”, “Дивосвіт” (фрагменти), “Хлопчик-фігурка, який задоволений собою” І. Калинець — один із талановитих українських поетів, що пише і для дітей. Цікавий епізод із його життя. Своєрідність форми його поезій. Образ найдорожчої людини — мами. Відчуття, нав'язані великодньою поезією “Писанки”.	Розуміти метафоричність поезій І. Калинця. Вміти прокоментувати роль метафори й порівняння у поезії “Писанки”, реальне та уявне в ній. Схарактеризувати образ мами. Виразно і вдумливо читати вірші з циклу “Дивосвіт”. Прокоментувати образне бачення світу, явищ природи у них. Пояснювати поєднання у творі уявного, фантастичного і реального. Висловлювати власне бачення стежки, дощу, сонця, вітру тощо. Знайти елементи казкового у творі “Хлопчик-фігурка, який задоволений собою”. Пояснити назву твору. Схарактеризувати образ хлопчика-фігурки на основі його поведінки і пригод у реальному світі людей. Вміти вигадувати нові пригоди цього казкового героя. Вивчити напам'ять: один вірш (на вибір). <i>Формування естетичного сприйняття світу природи, розвиток творчої уяви, фантазії.</i>	Українське писанкарство. Учнівські малюнки до циклу “Дивосвіт” (образотворче мистецтво).

2	Емма Андіївська. “Казка про яян” Українська письменниця і художниця, що живе в Німеччині. Її казки-притчі. Прихований повчальний зміст твору. “Я” і зовнішній світ, “Я” та інші люди. ТЛ: притча.	Розуміти поняття притчевості в мистецтві. Виразно і вдумливо читати казку, виділяти її фантастичні елементи. Вміти визначити головну думку твору, відшукавши в ньому ключові фрази. Сформулювати власні висновки про цей твір і про його ідеї. <i>Усвідомлення морально-етичних цінностей, що допомагають бачити і розуміти красу і приваби світу, гармонійно і щасливо жити в ньому.</i>	Картини Е. Андіївської (образотворче мистецтво). “Різдвяна пісня у прозі” Ч. Діккенса (зарубіжна література)
(12) 4	ПРИГОДИ І РОМАНТИКА Всеволод Нестайко. “Тореадори з Васюківки” (фрагменти) В. Нестайко — відомий у світі український дитячий письменник. Пригодницький захоплюючий сюжет, мрія і дійсність, смішне, комічне, романтичне в його творах. ТЛ: повість, пригодницький твір.	Розуміти поняття романтичного і пригодницького. Самостійно ознайомитися зі змістом фрагментів. Вміти аналізувати поведінку героїв, їхні вчинки, моральний вибір у різних життєвих ситуаціях. Характеризувати улюбленого героя, аргументувати свій вибір, розкрити риси його вдачі. Виділяти, виразно читати і коментувати найцікавіші епізоди тексту. <i>Формування активної життєвої позиції, позитивних рис характеру. Вміння толерантно й аргументовано доводити свою думку, відстоювати власну позицію.</i>	Пригоди і романтика у творах Д. Дефо, Ж. Верна, М. Твена (зарубіжна література).
4	Віктор Близнець. “Звук павутинки” (скорочено) Коротко про митця. Романтичність, ліричність — невід’ємні риси української літератури. Неповторний світ дитинства — старт у майбутнє доросле життя. Дивовижність і краса світу, вміння відкрити його для себе (образ звуку павутинки). Образ допитливого і здібного хлопчика Льоньки, його мрії й фантазії. Значення передають різні ідеї, емоції, почуття у творі образу вченого Адама, його трагічної історії. ТЛ: підтекст (прихований зміст).	Переказувати найцікавіші фрагменти повісті. Вміти схарактеризувати світ, у якому живе хлопчик Льонька, прокоментувати його мрії й фантазії, місце в ньому вченого Адама. Складати план характеристики образу Льоньки та описувати за ним героя. Знаходити у тексті образи, що передають різні ідеї, емоції, почуття. Дискутувати про прихований зміст образів: звуку павутинки, Ніни, кораблика. Написати про це твір-роздум. <i>Осмислення понять безсмертя, добра, вічності та краси, буття людини на землі.</i>	Учнівські малюнки-ілюстрації до твору (образотворче мистецтво).
4	Ярослав Стельмах. “Митькозавр з Юрківки, або Химера лісового озера” (фрагмент) Таємничі, веселі й незвичайні події в повісті, передані образним словом. Допитливість, винахідливість, кмітливість хлопчиків — головних героїв.	Переказувати зміст уривка повісті. Визначити кульмінаційний епізод. Характеризувати образи Сергія і Митька, їхню поведінку у складній ситуації. Висловлювати власні роздуми про уяву, фантазію, романтичність у житті сучасної людини. <i>Усвідомлення значення романтичності, життєлюбства в житті людини.</i>	М. Твен “Пригоди Тома Соєра” (зарубіжна література).
(7) 2	ГУМОРИСТИЧНІ ТВОРИ Гумористичне і сатиричне зображення. Жанрова різноманітність гумористичних творів (анекдоти, байки, усмішки, гуморески, співомовки та ін.). Велика роль гумору в житті українців. Леонід Глібов. “Щука”, “Муха і Бджола”, “Жаба і Віл”	Розуміти роль гумору в житті українців. Вміти назвати жанри гумористичних творів. Розповісти про особливості побудови байки. Виразно і вдумливо читати твори Л. Глібова, коментувати їхній прихований зміст. Вміти виділити основну думку	Гумор у житті інших слов’янських народів. Байки Езопа, І. Крилова, Жана де Лафонтена

	<p>Визначний український байкар, поет. Викривальна і повчальна спрямованість байок письменника. Побудова байки. ТЛ: гумор, сатира, байка, алегорія, мораль.</p>	<p>кожної байки, пояснити алегоричні образи. Вміти зіставляти описане в байках із сьогодишнім реальним життям. Вивчити напам'ять: “Щука”. <i>Усвідомлення важливості самокритичного погляду для успішної життєдіяльності людини.</i> <i>Формування життєстверджувальних, оптимістичних настроїв, уміння тактовно реагувати на іронію, гумор.</i></p>	<p>(зарубіжна література). Твори Л. Глібова, вивчені в попередніх класах (“Лебідь, Щука і Рак”, “Чиж та Голуб”, “Коник-стрибунець”, “Химерний, маленький...”, “Що за птиця?” та ін.).</p>
1	<p>Степан Руданський. “Пан та Іван в дорозі”, “Козак і король”, “Запорожці у короля” Коротко про письменника. Співомовки С. Руданського — унікальне явище у світовій культурі. Висміювання моральних вад, негативних рис характеру, авторська симпатія до простої людини, до її розуму, кмітливості, почуття гумору, вміння відстояти свою гідність. ТЛ: співомовка, інверсія.</p>	<p>Розуміти викривальний пафос співомовок. Виразно і усвідомлено читати твори. Тлумачити термін інверсія. Вміти виділити основну думку кожної співомовки, пояснювати її. Характеризувати героїв і порівнювати їх. Поглиблювати вміння проводити паралелі з сучасним життям. <i>Усвідомлення, що почуття гумору — ознака духовного здоров'я людини.</i></p>	<p>Побут, звичаї, характери українських козаків (історія України, народознавство).</p>
2	<p>Степан Васильченко. “Басурмен”, “Свекор” Турбота С. Васильченка про українських дітей. Доброзичливий гумор у творах про дітей і для дітей. Атмосфера в українській родині — світ добра, любові, взаємоповаги й турботи.</p>	<p>Розуміти, що добро, любов, взаємна турбота батьків і дітей — важливі цінності в українській родині. Вдумливо читати оповідання. Вміти виділяти основні думки в них. Характеризувати образи хлопчиків, аналізувати їхню поведінку. Міркувати (дискутувати) про моральний вибір героїв. <i>Виховання почуття любові, взаємоповагу в родині.</i></p>	
2	<p>Степан Олійник. “Ля-ля-ля”, “Чудо в черевку” Павло Глазовий. “Тарас Бульба в Києві”, “Найважча роль”, “Заморські гості” Іронічно-пародійна, викривальна спрямованість гумористичних і сатиричних творів. ТЛ: гумор, сатира.</p>	<p>Виразно і вдумливо читати твори. Вміти виділяти основні ідеї, аналізувати художні особливості гуморесок, проводити аналогії з власними спостереженнями. Вивчити напам'ять: одну з гуморесок (на вибір). <i>Розвиток уміння іронічно, критично, з почуттям гумору сприймати явища навколишньої дійсності й самого себе.</i></p>	<p>Гумор в інших народів світу.</p>
2	<p>ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення із найцікавішими письменниками-земляками, їхніми творами.</p>	<p>Запам'ятати імена і твори письменників-земляків. Вдумливо читати їхні твори, розглядати зміст та основні ідеї. Висловлювати власну думку про доробок письменників-земляків. <i>Виховання шанобливого ставлення до митців рідного краю.</i></p>	

7-й клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год.

Позакласне читання — 4 год.

Текстуальне вивчення творів — 58 год.

Резервний час — 8 год.

К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Додатки: Мистецький контекст. Міжпредметні зв'язки
1	ВСТУП Художній твір як явище мистецтва, новий ірреальний світ, створений письменником. Його особливість і значення. Функції мистецтва.	Розуміти функції літератури як мистецтва слова і називати їх. Висловлювати міркування з приводу функцій мистецтва, його місця в житті людини. <i>Усвідомлення потреби зацікавлення мистецтвом, його впливу на людину.</i>	
(3) 3	ІЗ ПІСЕННИХ СКАРБІВ Суспільно-побутові пісні “Ой на горі та жінці жнуть”, “Стоїть явір над водою”, “Гомін, гомін по діброві”, “Ой у степу криниченька” Висловлювання відомих людей про українські народні пісні. Їхнє ідейно-художнє багатство. Жанрово-тематичне розмаїття пісень (козацькі, чумацькі, кріпацькі, солдатські, бурлацькі, заробітчанські тощо). Трагічний і героїчний пафос козацьких і чумацьких пісень. Коломийки “Дозвілля молоді”, “Жартівливі коломийки” — “перли розсипаного намиста”. Особливість жанру і його життєвість. Побудова, ритм коломийок. Життєствердний, гумористичний пафос. ТЛ: коломийки, пафос твору.	Розуміти пафос козацьких і чумацьких пісень. Підібрати висловлювання відомих людей про українські пісні, прокоментувати їх. Виразно і вдумливо читати тексти пісень, коломийок. Вміти проаналізувати їхній зміст, образи, настрої, з'ясувати художні засоби, специфічні ознаки народної пісні та коломийки. Вивчити напам'ять: 2 пісні (на вибір). <i>Осмилення значення пісенної спадщини українців, бажання відроджувати і вивчати оригінальну творчість.</i>	Доба козаччини в історії України. М. Лисенко, “Запорозький марш” (музичне мистецтво). О. Мурашко, “Похорон кошового”, І. Айвазовський, “Чумацька валка” (образотворче мистецтво).
(19) 5	ПРО ДАЛЕКІ МИНУЛІ ЧАСИ Іван Франко. “Захар Беркут” (скорочено) Короткі відомості про митця і його багатогранну творчість. Змалювання героїчної боротьби русичів проти монголо-татарських нападників. Патріотичний мотив, його зв'язок із розгортанням сюжету. ТЛ: історична повість, сюжет.	Розповідати коротко про І. Франка. Знати зміст та історичну основу повісті. Переказувати і коментувати зміст. Вміти визначити тему повісті та її провідні мотиви. Володіти навичками аналізу епічного твору. Характеризувати образи Захара Беркута, Максима, Мирослави, Тугара Вовка, підтверджувати власну думку текстовими цитатами. Визначити улюбленого героя. Аналізувати роль художніх засобів, особливості мови. Пояснювати роль діалектизмів. Обговорювати проблему вибору людини у вирішальній ситуації. <i>Виховання патріотичного почуття, поваги до батьків, вірності у дружбі й коханні як загальнолюдських морально-етичних цінностей.</i>	Боротьба українців проти монголо-татар (історія України). Б. Лятошинський, “Золотий обруч” (музичне мистецтво). Сербська народна балада “Смерть матері Юговичів” (зарубіжна література).
3	Тарас Шевченко. “Мені тринадцятий минало”, “Тополя”, “Заповіт” Повторення життєпису поета. Мотив всеперемагаючого життєлюбства, доброти, любові. Зміна емоційного стану незахищеної дитячої душі у великому і складному світі (“Мені тринадцятий минало”). Романтична ідея незнищенності справжнього кохання, краси, вірності (“Тополя”). “Заповіт” — твір, що єднає минуле, теперішнє і майбутнє. Історія його написання. Ідея єднання з рідною землею. Мрія про щасливе майбутнє свого народу, віра в нього. ТЛ: балада, романтичний пейзаж, мотив у художньому творі, прийоми контрасту,	Знати про творче життя поета. Розуміти значення його творчості для українського народу. Виразно і осмислено читати твори. Проаналізувати роздум поета про сирітське дитинство, пояснити роль контрасту та інших художніх засобів у творі “Мені тринадцятий минало”. Аналізувати казково-фантастичні мотиви, художні засоби змалювання природи, драматизм ситуації, внутрішній світ героїв як ознаки балади (“Тополя”). З'ясувати фольклорну основу твору, роль символів у ній, народно-пісенних	Типологічний зв'язок з баладою “Вільшаний король” Й. В. Гете. Г. Гладкий, “Заповіт” (музичне мистецтво). І. Іжакевич, “Тарас-пастух” (образотворче мистецтво).

	метаморфози, ідея.	засобів, зокрема прийому метаморфози. Розкрити мрію поета про майбутнє свого народу, ідею твору “Заповіт”. Вивчити напам’ять: “Заповіт”. <i>Усвідомлення того, що здатність мріяти – невід’ємна риса характеру розвиненої людини. Усвідомлення великого значення для формування особистості почуття вірності (ідеї, батьківщині, любові, принципам).</i>	
4	Андрій Чайковський. “За сестрою” (скорочено) Коротко про митця. Відтворення історичних подій з позицій гуманізму. Напружений динамічний сюжет героїко-романтичної повісті. Використання фольклорних мотивів, засобів (зокрема прийому гіперболізації). Благородство, відповідальність, мужність, вірність, життєлюбство запорозьких козаків. ТЛ: героїко-романтична повість, романтичний герой, композиція.	Вміти проаналізувати повість, визначити її жанрові ознаки. Характеризувати козаків-запорожців. Вміти скласти план до характеристики Павлуся. З’ясувати фольклорні мотиви, засоби. Висловлювати власні судження про героїство і лицарську відвагу головного героя. <i>Виховання лицарських чеснот, почуття патріотизму, відданості, віри в перемогу добра, краси, справедливості.</i>	А. Манастирський, “У погоні за татариним” (образотворче мистецтво). Романтика пригод, історичний колорит у романі “Айвенго” В. Скотта (зарубіжна література).
5	Михайло Стельмах. “Гуси-лебеді летять” (фрагменти) Автобіографічна повість про дитинство. Єдність світу природи і світу дитячої душі (у вчинках, поведінці, роздумах, переживаннях). Звичаї, традиції українців. Символ образу гусей-лебедів. Образ чутливого до краси хлопчика Михайлика. ТЛ: автобіографічний твір, символ.	Знати про звичаї та традиції українського народу. Переказувати зміст фрагментів повісті. Вміти розкрити образ Михайлика, розповісти про його сприйняття дорослого світу. Схарактеризувати інші образи (діда, батьків, подружки Люби). Вміти визначити головну ідею твору. З’ясувати роль художніх засобів та елементів фольклору. Розкрити власне розуміння образу гусей-лебедів. <i>Виховання любові до батьків, пошани до старших, любові до природи і світу. Розвиток фантазії, уяви в житті творчої особистості.</i>	Типологічний зв’язок із “Зачарованою Десною” О. Довженка.
5	Григор Тютюнник. “Климко” Цікавий епізод з дитинства письменника. Воєнне дитинство в повісті. Ідея самопожертви. Морально-етичні уроки доброти, чуйності, турботи про рідних. Художні особливості твору (мова персонажів, художня деталь). ТЛ: художня деталь.	Знати про події часів воєнного лихоліття в Україні (Друга світова війна). Знати і вміти переказувати зміст повісті. Вміти проводити паралелі між особистим життям автора і сюжетом твору. Розвивати навички аналізу епічного твору. Характеризувати образ Климка. Пояснювати художні особливості твору. Виділяти і переказувати найбільш вражаючий епізод з повісті (аргументувати свій вибір). Висловлювати власні роздуми про значення доброти і чуйності в людському житті. <i>Виховання важливих гуманних якостей людини — чуйності, доброти, турботи про ближнього, здатності співпереживати.</i>	Друга світова війна на території України (історія України). Художня деталь у оповіданнях А. Чехова (зарубіжна література).
(12) 2	“ТИ ЗНАЄШ, ЩО ТИ ЛЮДИНА?” Олекса Стороженко. “Скарб”	Вміти переказувати сюжет оповідання, коментувати його. Висвітлити	

	<p>Короткі відомості про автора, його гумористичні твори. Морально-етичні проблеми оповідання. Гумористичне, викривальне зображення головного героя. Скарб — узагальнений образ щастя. Повчальний характер оповідання.</p> <p>ТЛ: поглиблення поняття про гумор (засоби гумористичного зображення).</p>	<p>особливості гумористичного змалювання образу головного героя, його поведінки. Вміти розкрити символічне (приховане) значення образу скарбу. Висловлювати власні міркування про сенс людського буття, щастя людини.</p> <p><i>Осмислення цінності життя людини, його наповненості й сенсу.</i></p>	
2	<p>Богдан Лепкий. “Мишка (Казка для дітей: для малих і великих)”</p> <p>Коротко про письменника.</p> <p>Трагічна і комічна ситуації, їхня роль у розкритті головної думки, моралі.</p>	<p>Виразно і вдумливо читати твір, переказувати його зміст, виділяти головну думку. Вміти знаходити та коментувати реальне і уявне у творі.</p> <p>Розкрити трагічну і комічну ситуації, їхню роль у втіленні головної думки, притчевої моралі.</p>	
2	<p>Ліна Костенко. “Чайка на крижині”, “Крила”</p> <p>Коротко про письменницю. Розгорнута притчева метафора про глибоке духовне наповнення людини — її “крилатість”, що проявляється індивідуально. Духовне багатство — найбільший скарб у житті.</p> <p>ТЛ: диптих.</p>	<p>Розуміння різниці між матеріальним і духовним. Виразно і вдумливо читати диптих. Визначати провідну думку кожної частини. Вміти розшифровувати і коментувати метафоричний підтекст образів. Висловлювати власні міркування про духовне наповнення кожного, індивідуальні способи його проявів у реальному сучасному житті. Дискутувати про необхідність бути духовно розвиненим і багатим.</p> <p>Вивчити напам’ять: один вірш (на вибір).</p> <p><i>Усвідомлення високих моральних якостей, духовного багатства людини.</i></p>	<p>“Якщо...” Р. Кіплінга</p>
3	<p>Борис Харчук. “Планетник”</p> <p>Казкове й реалістичне в повісті-притчі, час теперішній і минулий у ній. Роздуми про сенс людського життя, моральний вибір кожної людини. Добро і зло в повісті, в сучасному світі і в людині.</p> <p>ТЛ: повість-притча.</p>	<p>Розглядати і коментувати сюжет повісті. Вміти знаходити в ній казкове і реальне. Характеризувати образ Планетника за планом, аналізувати його вчинки. Розкрити символічне значення образу квітки. Виділити і з’ясувати роль у творі художніх засобів. Висловлювати власні роздуми про суть людського життя, моральний вибір Планетника і кожної людини.</p> <p><i>Спонука до творення і примноження добра, краси. Усвідомлення відповідальності за свою справу і свої вчинки.</i></p>	<p>А. де Сент-Екзюпері “Маленький принц” (зарубіжна література).</p>
2	<p>Євген Гуцало. “Сім’я дикої качки”</p> <p>Твір про людину і світ крізь призму морально-етичних проблем. Людська доброта і жорстокість, милосердя і справжня турбота про природу.</p>	<p>Вміти складати план розповіді про події, змалювані в оповіданні. Переказувати сюжет. Характеризувати образи Тосі і Юрка, порівнюючи їхні вчинки. Вміти пояснювати особливість композиції, виділити кульмінацію. Запропонувати власну версію подальшого розвитку подій.</p> <p><i>Осмислення критичного ставлення до власних вчинків, дій, проявів доброти, благородства, чесності.</i></p>	
1	<p>Любов Пономаренко. “Гер переможений”</p>	<p>Знати і розуміти значення терміна</p>	

	Наскрізний гуманістичний пафос новели. Художні засоби його втілення (деталь, поєднання різних часових площин тощо). ТЛ: новела.	“новела”. Уважно читати новелу. Пояснювати провідну думку в кожному епізоді. Прокоментувати власне розуміння закінчення твору. Розвиток уміння визначити основну ідею твору, висловити своє розуміння її. <i>Усвідомлення ролі й значення гуманізму в розвитку людства і духовності кожної людини.</i>	
(17) 4	МИ — УКРАЇНЦІ Василь Симоненко. “Лебеді материнства”, “Ти знаєш, що ти — людина?”, “Гей, нові Колумби й Магеллани”, “Перехожий” В. Симоненко — “лицар на білому коні” в українській літературі. Громадянські, патріотичні мотиви, романтичний пафос його лірики. Втілення в ній особливостей української ментальності, рис національного характеру. Загальнолюдські цінності та ідеї. Проблема індивідуальності й натовпу (“Перехожий”). ТЛ: ліричний герой (поглиблено).	Поглибити поняття “ліричний герой”. Виразно і вдумливо читати поезії. Аналізувати їх, визначити їхні провідні мотиви та ідеї, прокоментувати художні засоби, з’ясувати символічний зміст образу лебедів, романтичний пафос твору. Розкрити алегоричний зміст вірша “Перехожий”. Висловлювати власні роздуми про сенс людського буття, патріотизм, романтичний максималізм, почуття власної гідності і самодостатності. Дискутувати про проблему індивідуальності й натовпу. Вивчити напам’ять: “Лебеді материнства”; “Ти знаєш, що ти людина?”. <i>Виховання любові до матері, Батьківщини, почуття власної гідності. Осмислення необхідності активної життєвої позиції та максимальної самореалізації.</i>	“Чесна бідність” Р. Бернса. “Якщо...” Р. Кіплінга.
3	Андрій Малишко. “Пісня про рушник”, “Стежина” (“Чому, сказати, й сам не знаю...”), “Вогник”, “Приходять предки” Відомий український поет і його пісні, що стали народними. Патріотичні почуття, найвищі духовні цінності в них. Художні засоби донесення до читача ідей патріотизму, гуманізму, історичної пам’яті. Ліризм поезій А. Малишка.	Знати основні відомості про поета та його пісні. Виразно і вдумливо читати поезії. Визначити і прокоментувати основні мотиви, роль художніх засобів, символічність образів. Розвиток уміння аргументовано висловлювати власні роздуми. Вивчити напам’ять: 2 вірші (на вибір). <i>Формування морально-етичних цінностей, розвиток естетичного смаку.</i>	П. Майборода, Г. Майборода, О. Білаш, П. Козицький, Л. Ревуцький, М. Вериківський, А. Штогаренко — композитори, що писали музику на слова А. Малишка (музичне мистецтво).
4	Анатолій Дімаров. “Блакитна дитина” (скорочено) Автобіографічна повість (перша частина тетралогії “На коні й під конем”). Динамічний сюжет, прозорість та іронічність оповіді, морально-етична проблематика твору. Доброта і любов, розуміння, взаємопідтримка в українській родині. Внутрішня гідність і повага до людей — риси характеру юного героя, стимули його поведінки.	Прочитати самостійно твір. Вміти прокоментувати морально-етичні проблеми людського співжиття, родинних стосунків, порушені в ньому. Схарактеризувати образ головного героя. Простежити за текстом оповіді, роль гумору. Виділити і переказати найцікавішу пригоду героя-підлітка, аргументувати своє зацікавлення. <i>Розвиток вміння про серйозне й важливе говорити доступно і зрозуміло.</i>	Твори “Тореадори з Васюківки” В. Нестайка, “Митькозавр з Юрківки” Я. Стельмаха, “Звук павутинки” В. Близнаця, вивчені в 6-му класі.
4	Василь Голобородько. “Наша мова”, “Ми йдемо”, “З дитинства: Доц” (“Я	Знати визначення поняття вільного вірша, розуміти його специфічну	Птахи, які живуть на території

	<p>вплетений...”), “Лелека” (фрагмент) Самобутня постать поета в українській літературі. Наскрізний патріотизм, філософічність, фольклорна основа його поезій, народознавчі аспекти. Оригінальність, простота висловлення глибоких почуттів, важливих думок. ТЛ: вільний вірш.</p>	<p>форму. Виразно і усвідомлено читати поезії. Пояснювати власне розуміння їхнього образного змісту, коментувати художні засоби. Визначати основний пафос поезій, ідею кожної з них. Розкривати образи рідної хати, шляху, ліричного героя, лелеки. Розглядати специфічну форму фрагмента поеми “Лелека” і коментувати його. Висловлювати міркування про роль рідної мови в житті й долі кожної людини, її глибинний зв’язок з рідною землею, ментальністю і традиціями рідного народу. Вивчити напам’ять: одну з поезій (на вибір). <i>Формування життєстверджуючих, оптимістичних настроїв. Розвиток естетичного відчуття і смаку.</i></p>	України (природознавство).
2	<p>Леонід Кисельов. “Стати б хоч на менти лічені...”, “Земля така гаряча”, “Додому”, “Катерина” Доля молодого поета. Наскрізний гуманістичний пафос його віршів. Ідея оптимізму, життєствердження. Патріотичний мотив вірша “Додому”. Вселюдське і національне значення образу української Мадонни (“Катерина”).</p>	<p>Переказувати історію трагічного життя молодого поета. Виразно і вдумливо читати вірші. Визначати основну думку (ідею), пояснювати художні засоби, прихований, підтекстовий зміст образів. Характеризувати образ Катерини. Висловлювати власні думки про вірші Л. Кисельова. Вивчити напам’ять: один вірш (на вибір). <i>Усвідомлення радості спілкування з високим мистецтвом слова. Виховання небайдужого ставлення до емоцій та почуттів.</i></p>	
2	<p>ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з письменниками-земляками, їхніми творами.</p>	<p>Знати письменників, що народилися в рідному краї. Прочитати зразки їхніх творів. Висловлювати власні міркування про них. <i>Виховання шанобливого ставлення до творців прекрасного.</i></p>	
1	<p>УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, що вивчалися упродовж року й викликали найбільшу зацікавленість.</p>	<p>Назвати імена митців та їхні твори, що вивчалися. Виділити серед них ті, що найбільше запам’яталися. Висловлювати міркування про найулюбленіші. <i>Формування власної думки та власної позиції у процесі пізнання і вивчення.</i></p>	

8-й клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год.

Позакласне читання — 4 год.

Текстуальне вивчення творів — 56 год.

Резервний час — 10 год.

К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Додатки: Мистецький контекст. Міжпредметні зв’язки
1	ВСТУП Художня література як одна з форм духовної	Розуміти багатозначність художнього образу.	

	діяльності людини. Функції художньої літератури. Багатозначність художнього образу. Різновиди образів (образ-персонаж, образ-символ, словесні, зорові, слухові тощо). Аналіз художнього твору. ТЛ: поглиблення понять про художній образ, художній твір.	Називати і вміти відрізнити різні типи образів. За допомогою слова вміти створювати елементарні образи. <i>Розвиток відчуття краси і сили художнього слова.</i>	
(8) 3	УСНА НАРОДНА ТВОРЧИСТЬ Українські історичні пісні Пісні про звитяжну боротьбу козаків з турецько-татарськими нападниками (“ Зажурилась Україна ”, “ Та, ой, як крикнув же козак Сірко ”); про боротьбу проти соціального та національного гніту (“ Ой Морозе, Морозенку ”, “ Максим козак Залізняк ”, “ Чи не той то Хміль ”, “ За Сибіром сонце сходить ”). Образи історичних осіб, лицарів-оборонців рідної землі, створені народною уявою.	Пригадати історичні відомості про часи, змальовані в піснях. Вміти виразно і вдумливо читати тексти, розповідати про національних героїв, які змальовано в них. Вміти створювати уявні словесні картини. Визначати провідні мотиви пісень. Розвиток уміння характеризувати образи історичних осіб, лицарів-оборонців рідної землі. Висловлювати власні судження про те, за що народ увіковічнив імена своїх героїв. <i>Усвідомлення лицарства, сміливості, фізичної, духовної сили наших героїчних предків. Виховання і утвердження цих якостей у наш час.</i>	Часи козаччини, національно-визвольної боротьби (історія України). Ю. Брандт, “Пісня перемоги”, І. Айвазовський, “Комиші на Дніпрі”, невідомий художник, “Богдан Хмельницький” (образотворче мистецтво).
2	Пісні Марусі Чурай “ Засвіт встали козаченьки ”, “ Віють вітри, віють буйні ”, “ Ой не ходи, Грицю... ” Легендарна поетеса з Полтави. Трагічна історія її життя. Пісні, що стали народними. Їхня популярність, фольклорна основа, народнопоетичні образи.	Розуміти значення і функції пісні в житті українського народу. Знати і розповідати легенду про Марусю Чурай. Розвиток уміння виразного читання, коментування пісень. Розглядати і пояснювати художні засоби. Висловлювати власне ставлення до Марусі та її пісень. Вміти створювати уявний словесний портрет легендарної поетеси. Вивчити напам’ять: “Засвіт встали козаченьки”. <i>Усвідомлення того, що добра слава про обдаровану людину живе у віках, що поет — активний творець духовності.</i>	Визвольна війна українського народу (історія України). Давньогрецька поетеса Сапфо (зарубіжна література). В. Маковський, “Українська дівчина” (образотворче мистецтво).
4	Українські народні думи “ Маруся Богуславка ”, “ Буря на Чорному морі ” Героїчний епос українського народу. Різновиди дум (історико-героїчні, соціально-побутові). Кобзарі та лірники — виконавці народних дум (О. Вересай, Г. Гончаренко, М. Кравченко та ін.). Сучасні виконавці: В. Та М. Литвини, В. Нечема, Національна капела бандуристів України. Жанрова своєрідність, історична основа, героїчний зміст дум. Специфічність поетичної форми, ритму. Морально-етична проблематика. Проблема вибору, душевна роздвоєність Марусі Богуславки між любов’ю до рідної землі та становищем дружини турецького вельможі. (“Маруся Богуславка”). Символ гріхопадіння і порятунку через усвідомлення покаяння (“Буря на Чорному морі”). ТЛ: думи.	Виразно і осмислено читати думи, переказувати зміст, вміти визначати їхню тематику, художні особливості. Розвиток навичок аналізу художнього образу (аналізувати образ української полонянки Марусі, її сміливий, героїчний вчинок). Вміти прокоментувати проблему відповідності життя і поведінки людини християнським, загальнолюдським цінностям, перецінку героями своєї поведінки, стосунків з іншими людьми (“Буря на Чорному морі”). Розвивати вміння розкрити власне розуміння узагальненого образу (“бурі на морі”). Дискутувати про поняття гріха і покаяння. <i>Усвідомлення того, що любов до вітчизни — одна з найбільших людських чеснот. Прагнення до</i>	Боротьба українського козацтва проти зовнішніх ворогів (історія України). Україна — морська держава (географія). М. Лисенко, “Марш чорноморських козаків”, опера “Маруся Богуславка” (музичне мистецтво). О. Слассьон, “Запорозькі судна”, І. Айвазовський, “Чорне море” (образотворче мистецтво).

		<i>гармонії вчинків із загальнолюдськими, християнськими цінностями. Усвідомлення понять гріховності та покаєння.</i>	
(4) 4	З ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ “Слово про похід Ігорів” Давньоруська пам’ятка, перлина українського ліро-епосу. Історична основа “Слова...”. Переклади і переспіви у ХІХ—ХХ ст. Питання авторства. Особливості композиції та стилістичних засобів. Образи руських князів у творі. Наскрізна ідея патріотизму. Символічно-міфологічні образи та їхнє значення. Фольклорні мотиви. Роль пейзажу в розгортанні сюжету. Поетичність образу Ярославни.	Знати історію відкриття пам’ятки, основні гіпотези авторства, історичну основу, про її переклади та переспіви. Виразно і усвідомлено читати поему, вміти переказувати і коментувати сюжет “Слова...”. Вміти аналізувати, характеризувати образи руських князів, княгині Ярославни, образ Руської землі, символічно-міфологічні образи, фольклорні мотиви, стилістичні засоби, особливості композиції твору. Розвивати навички визначення основної ідеї. Вміти висловлювати власні міркування про її актуальність у наш час. <i>Усвідомлення того, що любов до рідної землі, вірність у коханні — вічні загальнолюдські цінності. Розуміння “золотої середини” у вчинках людини.</i>	Типологічна подібність з іспанським епосом ХІІ ст. — з “Піснею про мого Сіда”. Похід новгород-сіверського князя Ігоря проти половців у 1185 р. (історія України).
(20) 5	СВІТ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ Тарас Шевченко. “Думи мої, думи мої...” ; “Ой три шляхи широкії...” , “Мені однаково, чи буду...” (з циклу “В казематі”), “Минають дні, минають ночі...” Викуп поета з неволі, причини його покарання царем, арешт, перебування в казематі, заслання. Усвідомлення власної місії поета. Роздуми автора про власну долю, долю України, плинність, скороминущість життя людини на землі, про її долю. ТЛ: філософська лірика, силабо-тонічне віршування (рими, стопи, віршований розмір).	Повторення вивченого про Т. Шевченка в попередніх класах. Вміти розповідати про викуп поета з неволі та заслання. Виразно і вдумливо читати поезії. Розвиток навичок аналізу художнього тексту — аналізувати філософську лірику поета в контексті його біографії. Вміти коментувати основні мотиви, ідеї поезій Т. Шевченка, художні засоби. Використані в них. Висловлювати власні міркування. Вивчити напам’ять: “Мені однаково, чи буду...”; “Думи мої, думи мої...” (фрагмент). <i>Усвідомлення громадянської позиції людини як одного із проявів духовності.</i>	Імперія і національний поет (історія України). С. Рахманінов, “Дума” (музичне мистецтво).
6	Леся Українка. “Ви щасливі, пречистії зорі” , “Давня весна” , “Хотіла б я піснею стати...” , “Давня казка” Розповідь про життя поетеси, її мужність і силу духу. Потужне ліричне начало, романтичність, волелюбність, оптимізм, мрія і дійсність як провідні мотиви. Тема гармонійного єднання людини з природою (“Давня весна”). Ідея вільної творчості, вільнолюбства людини. Проблеми і мотиви: роль митця в суспільстві, служіння музі й народові, суть людського щастя, вдячності (поема “Давня казка”).	Знати і вміти розповідати про Лесю Українку. Розвиток навичок виділення основних мотивів у поезіях. Вміти прокоментувати зміст поеми “Давня казка”, визначити її основні проблеми і мотиви, головну думку. Розвиток уміння здійснювати порівняльну характеристику образів (Поета і Бертольда), складати план порівняльної характеристики. Висловлювати власні судження про свободу творчості, про вільнолюбство людини. Вивчити напам’ять: “Хотіла б я піснею стати...”; уривок з “Давньої казки” (на вибір). <i>Розуміння того, що сила духу —</i>	Ліричні поезії Ф. Петрарки, Г. Гейне, М. Лермонтова. Мариністичний живопис І. Айвазовського. Музика Ф. Шопена, П. Чайковського, В. А. Моцарта.

		<i>конструктивне начало в житті. Усвідомлення важливості формування і розвитку індивідуальності, неповторності творчої особистості.</i>	
3	Володимир Сосюра. “Любіть Україну!”, “Сад” (“В огні нестримної навали...”), “Васильки” Патріотичні та інтимні мотиви творів поета. Щирість його ліричного самовираження. Образ України, ідея нерозривної єдності людини з рідною землею, алегоричність образів (“Сад”). Патріотичний пафос поезії “Любіть Україну!”. “Васильки” — вірець інтимної лірики. ТЛ: інтимна лірика, віршовані розміри.	Виразно і осмислено читати твори, здійснювати їх текстовий аналіз, пояснювати алегоричність образів, визначати віршовані розміри. Аналізувати образ України, ідею єдності з рідною землею (“Сад”). Вміти визначати різницю між патріотичною та інтимною лірикою. Вивчити напам’ять: “Любіть Україну!”. <i>Усвідомлення того, що щирість особистих почуттів людини — невід’ємне багатство її духовного світу.</i>	
2	Борис Олійник. “Вибір”, “Ринг” Народне визнання сучасного українського поета. Вічна проблема життєвого вибору, стоїчної позиції. Філософія чину і мудрості у творах поета.	Виразно і вдумливо читати поезії. Характеризувати образ ліричного героя, шліфувати вміння визначати провідні думки у віршах, аналізувати їх, проводячи аналогії з власними спостереженнями і міркуваннями. Дискутувати про це.	
2	Володимир Підпалій. “Тиха елегія”, “Запросини” Щирість патріотичних почуттів ліричного героя у вірші “Тиха елегія”. Оптимізм, впевненість у правильності обраного шляху (“Запросини”).	Виразно і вдумливо читати вірші. Вміти коментувати основні ідеї, втілені в них. Співвідносити їх із власними думками про мову, народ, його сучасне і майбутнє.	
2	Іван Малкович. “Свічечка букви І”, “Музика, що пішла”, “З янголом на плечі” Глибокі роздуми сучасного поета про те, якою повинна бути людина, щоб уберегти себе, своїх близьких, свою мову, душевне багатство від зла. Оптимістичний пафос, віра в перемогу добра.	Виразно і усвідомлено читати вірші. Вміти аналізувати їхній прихований зміст, переданий за допомогою художніх засобів. Вміти словесно відтворювати світ, відображений в образах поезій. Удосконалювати навички висловлення власних роздумів, нав’язаних прочитаними віршами. Вивчити напам’ять: “З янголом на плечі”. <i>Усвідомлення того, що моральні якості — стрижень гуманізму. Розвиток естетичного смаку як запоруки культурологічної компетентності й стимулу загальної розвиненості людини.</i>	
(4) 4	НАЦІОНАЛЬНА ДРАМА Іван Карпенко-Карий. “Сто тисяч” Короткі відомості про життя і творчість видатного українського драматурга XIX ст., про театр “корифеїв”. Трагікомедія “Сто тисяч” (скорочено) — класичний вірець українського “театру корифеїв”. Проблема бездуховності людини, засліпленої прагненням до наживи. Проблема влади грошей — наскрізна і “вічна” у світовому мистецтві. Засоби сатиричного змалювання. ТЛ: драматичний твір (поглиблено), комедія, трагікомедія.	Знати найголовніші відомості про видатного українського драматурга XIX ст. Розповідати про його життя і творчість за складеним планом. Самостійно читати текст комедії. Визначати основні засоби змалювання образу Герасима Калитки, характеризувати його та інших дійових осіб п’єси. Розуміти актуальність проблем комедії для сучасного життя. Дискутувати про бездуховність людини, про сенс людського життя та інші думки, викликані прочитанням твору. Удосконалювати вміння робити	“Скупий” Мольєра (зарубіжна література).

		власні висновки і узагальнення. <i>Усвідомлення того, що бездуховність — прояв зла у житті людини.</i>	
(13) 4	З УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ Михайло Коцюбинський. “Дорогою ціною” (скорочено) Пригодницький, романтичний сюжет повісті. Вічний тип шукача правди. Протест Остапа і Соломії проти кріпосницької наруги — протест проти будь-якого насильства над людиною. Проблема волі людини та можливостей її здобуття. Кохання Остапа і Соломії як центральний мотив у творі. Його непереможна сила, що рухає вчинками, поведінкою, вибором героїв. Час і вічність у повісті, символічні образи. Романтичність, мужність і сила волі української жінки Соломії.	Удосконалити навички аналізу пригодницького романтичного сюжету, композиційних особливостей твору. Пояснювати відмінність між сюжетом і композицією. Розповідати про почуття героїв, спираючись на текст. Аналізувати образ Соломії (за складеним планом). Розвивати вміння робити власні висновки, аналізуючи вчинки героїв. Аналізувати образи часу і вічності у повісті, символічні образи, роль і сенс кольорів, звуків. Висловлювати роздуми про проблему волі людини і можливості її досягнення в сучасних умовах. <i>Усвідомлення необхідності особистої свободи</i> для гармонійного розвитку, краси глибокого почуття кохання, мужності, сили волі як рис характеру, необхідних для боротьби зі злом. Розвиток естетичного смаку, вміння бачити красу і досконалість художнього слова.	Тема волі та справедливості в зарубіжній романтичній літературі (Ш. Петефі, М. Лермонтов, Р. Л. Стівенсон, Р. Бернс та ін.).
4	Осип Назарук. “Роксолана” (скорочено) Події історичної доби XVI ст. Проблема кохання і служіння народів в історичній повісті. Незалежна вдача, щирість у стосунках з людьми, природний розум і врода Роксолани.	Розуміти, як створюється історична повість, різницю між історичним фактом та художнім вимислом. Удосконалити вміння переказувати сюжет твору (акцентуючи на IX, X, XI розділах), характеризувати образ Роксолани. Виразно читати і коментувати XI розділ повісті “Перша подорож на прощу Роксолани”. Вміти описувати монастир на горі Афон. Закріплення вміння висловлювати свої судження про вчинки і почуття людей, описані в повісті. Дискутувати про те, якою повинна бути дружина державного діяча, що значить служити Богові і людям. <i>Усвідомлення духовного багатства народу, знаковості постаті Роксолани в історії України. Розвиток уміння вести дискусію.</i>	Історична доба, зображена в повісті (історія України). Невідомий художник, “Роксолана”, “Сулейман Пишний” (образотворче мистецтво).
5	Володимир Дрозд. “Ірій”, “Білий кінь Шептало” Іронічна, алегорично-хімерна проза сучасного прозаїка. “Ірій” — хімерна повість про неповторний світ юності, про вічне і швидкоплинне в житті людини. Проблема людини в суспільстві, її знеосіблення, свободи і неволі, особистості й натовпу, дійсності і мрії (“Білий кінь Шептало”).	Удосконалення навичок коментувати сюжет творів, переказувати найвагоміші епізоди. Вміти простежувати за текстом повісті “Ірій” хімерні стилістичні прийоми художнього письма, поєднання уявного з реальним, пояснювати їхню роль у сюжеті твору, в донесенні основних ідей, мотивів. Пояснювати алегоричність образу коня Шептала, характеризувати його, давати власну оцінку його поведінці. Дискутувати про життєвий вибір сучасної людини, її можливість зберегти свою індивідуальність (на основі	Поєднання фантастики й реальності у творах Г. Уеллса, Е. Т. А. Гофмана та ін. (зарубіжна література).

		оповідання). <i>Вміння зберегти власну індивідуальність — важлива риса характеру людини.</i>	
(2) 2	УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОР І САТИРА Володимир Самійленко. “Патріоти” , Коротко про митця. Гумор і сатира поета як поштовх до роздумів про справжній патріотизм, чесність, самовідданість, порядність та лицемірство, пристосуванство людини. Засоби творення гумору та сатири. Сатирична іронія вірша. ТЛ: гумор і сатира (поглиблено), антитеза, іронія.	Знати і вміти розповісти найцікавіші відомості про письменника. Виразно і вдумливо читати поезію. Розвивати вміння описувати гумористичні ситуації. Розрізнити гумор і сатиру. Вміти простежувати роль антитези в розкритті ідеї твору. Висловлювати власні міркування про способи вияву патріотичних почуттів. <i>Усвідомлення цінності дотепного, а часом і в'їдливого слова у житті людини.</i>	
2	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з письменниками-земляками та їхніми творами.	Знати про письменників, що народилися в рідному краї. Прочитати їхні твори (на вибір). Вміти прокоментувати їхні ідейно-художні особливості, висловити власні судження і враження про ці твори. <i>Шанобливе ставлення до талановитих земляків.</i>	
1	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, що вивчалися упродовж року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення.	Згадати про письменників і твори, що вивчалися упродовж року. Закріплення вміння висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори. <i>Усвідомлення того, що власна думка і власна позиція — важливі риси характеру особистості.</i>	

9-й клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год.

Резервний час — 8 год.

Текстуальне вивчення творів — 62 год.

К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Додатки: Мистецький контекст. Міжпредметні зв'язки
1	ВСТУП Роль і місце літератури в житті нації. Розвиток літератури. Творча індивідуальність митця. Художній твір — нова естетична дійсність, що “вбирає” свій час і є носієм загальнолюдських вартостей. Аналіз твору в історичному та естетичному контекстах. ТЛ: аналіз художнього твору, контекст, естетика.	Вміти пояснювати відмінність усної словесності від “книжної” літератури (повторення вивченого). <i>Усвідомлення національного і вселюдського значення мистецтва.</i>	
(4) 2	УСНА НАРОДНА ТВОРЧИСТЬ Родинно-побутові пісні. “Місяць на небі, зіроньки сяють”, “Цвіте терен, цвіте терен”, “Сонце низенько, вечір близенько”, “В кінці греблі шумлять верби”, “За городом качки пливуть”, “Світи, світи, місяченьку”, “Лугом іду, коня веду” (на вибір) Процес виникнення фольклору. Багатство і розмаїття українського фольклору (повторення і узагальнення вивченого). Види родинно-побутових пісень (про кохання, про сімейне	Вміти розрізнити види і жанри усної народної творчості, розкрити роль фольклору в житті українського народу, його місце в розвитку літератури. Розрізнити види родинно-побутових пісень. Вміти аналізувати тексти, визначити їхні мотиви, тематику, художньо-поетичні засоби, зокрема образи-символи. Вивчити напам'ять: 2 пісні (на	Фольклор слов'янських народів. І. Соколов, “З базару”, М. Пимоненко, “Суперниці”, “Святочне ворожіння”, С. Васильківський, “А що мати скажуть”

	життя). Культ романтизованих почуттів, сентиментальний пафос, традиційна символіка. ТЛ: поглиблення знань з поезики народної пісні.	вибір). <i>Усвідомлення значення давньої культурної спадщини свого народу.</i>	(образотворче мистецтво). Музика М. Лисенка до українських народних пісень.
1	Українське весілля Весілля — один із провідних жанрів родинно-обрядової творчості. Основні етапи весілля та їхній пісенний супровід. Весільні пісні: “До бору, дружечки, до бору”, “А брат сестрицю та й розплітає”, “Розвий, сосно, сімсот квіток”, “Летять галочки у три рядочки”, “Ой матінко, та не гай мене” — (на вибір). Естетична специфіка весільної пісні як обрядової. Використання елементів народної обрядовості у творах українських письменників (Г. Квітка-Основ'яненко, І. Котляревський, Т. Шевченко, Марко Вовчок, П. Куліш, М. Стельмах, У. Самчук та ін.).	Мати уявлення про обряд українського весілля. Виразно читати весільні пісні, вміти їх аналізувати, звертаючи увагу на мотиви, настрої, художні засоби. <i>Усвідомлення значення збереження звичаїв і традицій свого народу.</i>	К. Трутовський, “Весільний викуп”, В. Маковський, “Дівич-вечір”, І. Соколов, “Весілля” (образотворче мистецтво).
1	Українські народні балади “Бондарівна”, “Ой летіла стріла”, “Ой на горі вогонь горить”, “Козака несуть” Тематичні та стильові особливості, сюжет, герої українських балад. Класифікація балад (легендарні, історичні, сімейні, любовні та ін.). ТЛ: балада.	Вміти розкривати зміст поняття “балада”. Розрізняти види балад. Аналізувати тексти за змістом і стильовими особливостями. Пояснювати драматизм колізії, специфічність закінчення, реалістичне і фантастичне в баладі. <i>Усвідомлення понять трагічного і оптимістичного, їхнє місце в житті людини.</i>	Балади Т. Шевченка, Ф. Війона, Й. В. Гете, Ф. Шіллера, О. Пушкіна, Р. Кіплінга та ін. І. Соколов, “Дівчата врожать уночі проти Івана Купала” (образотворче мистецтво).
(12) 3	ДАВНЯ УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА Українська середньовічна література XI—XV ст. Розвиток писемності після хрещення Руси-України (988 р.) Найдавніші рукописні книги Київської Русі (Остромирове Євангеліє, Ізборник Святослава). Перекладна література Біблія (фрагменти) Легенди: про створення світу, про перших людей Адама і Єву, про потоп на землі, про Вавилонську вежу, про Мойсея. Десять заповідей. Притча про блудного сина. Притча про сіяча. Біблія — Святе письмо (Старий і Новий Заповіти) і збірки літературних пам’яток (Книга Буття, Книга Псалмів, Пісня пісень). Біблійні книги в давній Україні: Псалтир (молитви), Євангелії (про Ісуса Христа), Апостол (про Його учнів). Українські переклади Біблії (П. Куліш, І. Пуллой, І. Нечуй-Левицький, І. Огієнко, І. Хоменко та ін.). Використання біблійних тем, сюжетів, мотивів, образів у світовій та українській літературах. ТЛ: поглиблення поняття про притчу.	Пригадати і переказати легенду про хрещення Руси-України. Розуміти роль християнства (Біблії) в духовному житті українського народу. Мати уявлення про найдавніші книги Київської Русі. Називати і мати уявлення про біблійні книги в давній Україні, знати перекладачів Біблії українською мовою. Вміти розповісти про Старий і Новий Заповіти. Переказувати і тлумачити біблійні легенди, притчі. <i>Пізнання і засвоєння християнської моралі: ідеалів правди, чесності, патріотизму, скромності, любові до ближнього.</i> Зацікавлення й повага до літератури інших народів, зокрема стародавнього Сходу як невід’ємної складової української національної культури. Усвідомлення універсальності євангельських істин людського буття.	Історія українського середньовіччя (історія України).
2	Оригінальна література княжої Руси-України. Літописи як історико-художні твори “Повість минулих літ” — історична книга і збірка епічних творів. Виникнення Києво-Печерського монастиря.	Вміти розповісти основні відомості про “Повість минулих літ” і легендарного автора Нестора Літописця, про виникнення Києво-Печерського монастиря. Мати	Малюнки Лаврської іконописної майстерні.

	<p>Києво-Печерський Патерик як пам'ятка життєвої літератури, місце його укладання, головні герої. Зміст оповідання про Прохора чорноризця...</p>	<p>уявлення про Києво-Печерський патерик. Переказувати і тлумачити зміст оповідання про ченця Прохора. Вміти пояснити значення давніх літописів для збереження відомостей про життя, культуру, звичаї наших пращурів.</p> <p><i>Виховання поваги до історичного минулого нашого народу, до його культурних пам'яток. Усвідомлення переваг праведного життя ченців Києво-Печерської лаври.</i></p>	<p>Л. Тарасевич, “Нестор-літописець” (ілюстрація до кн. “Патерик Печерський” (1702) (образотворче мистецтво).</p>
2	<p>Українська література ренесансу і бароко Роль православних братств, Острозької та Києво-Могилянської академії у розвитку української культури, зокрема книгодрукування. Перші друковані книги в Україні (Буквар — 1574, Апостол — 1574, Біблія — 1581). Іван Вишенський — мислитель, богослов, полеміст. ТЛ: Ренесанс, бароко.</p> <p>Історично-мемуарна проза Загальні відомості про козацькі літописи (Самовидця, Г. Грабянки, С. Величка). “Історія русів” (фрагменти) анонімного автора. Політична і культурна історія України, зображення національного і релігійного гніту.</p>	<p>Називати перші друковані книги в Україні. Мати уявлення про епохи Ренесансу і Бароко. Розуміти місце постаті І. Вишенського в українській культурі цього часу.</p> <p><i>Виховання толерантності, почуття патріотизму.</i></p> <p>Мати уявлення про козацькі літописи, розуміти їхню роль у відтворенні історичного минулого України. Знати час створення “Історії русів”. Вміти розповісти історію виникнення твору, прокоментувати фрагменти з нього. Розповідати про постаті Б. Хмельницького, І. Мазепи, зображені у творі.</p> <p><i>Виховання поваги до козаків — оборонців України. Осмислення з позицій сьогодення трагічних сторінок давноминулої історії рідного народу.</i></p>	<p>Постаті І. Федорова, І. Вишенського, П. Могили, Г. Смотрицького, І. Мазепи, Б. Хмельницького (історія України). Книжкова графіка XVI—XVIII ст. Музика А. Веделя, М. Березовського, Д. Бортнянського (музичне мистецтво). Живопис І. Рутковича, Д. Левицького, В. Боровиковського (образотворче мистецтво). Поема І. Франка “Іван Вишенський”, вивчена раніше.</p>
1	<p>Поезія Іван Величковський. Фігурні (курйозні) вірші (із рукописних книг “Зегар з полузегарком” і “Млеко”) Семен Климовський. “Їхав козак за Дунай” Зразок давньої любовної лірики. Світова слава пісні. ТЛ: фігурний (курйозний) вірш.</p>	<p>Розглядати і пояснювати ідейно-художні особливості фігурних віршів І. Величковського. Вміти розрізнити їхню релігійну і світську тематику. Виразно і вдумливо читати вірш С. Климовського, коментувати його зміст і версифікаційні особливості. Знати про світову славу пісні С. Климовського.</p>	
1	<p>Драматургія Час і місце побутування шкільної драми, її роль, виконавці. “Владимир” Ф. Прокоповича — зразок шкільної драми. Роль Києво-Могилянської академії в розвитку театрального мистецтва. Вертеп як вид лялькового театрального дійства. Автори і виконавці вертепу. Його євангельська й етнографічно-побутова основи. Відродження вертепної традиції в наш час. ТЛ: шкільна драма, вертеп.</p>	<p>Мати уявлення про шкільну драму, зокрема драму Ф. Прокоповича. Вміти розповісти про авторів, виконавців і дійових осіб вертепу, його композиційні особливості, зміст вертепного дійства.</p> <p><i>Відродження традиції, що уособлюють вселюдські, вічні цінності.</i></p>	<p>Києво-Могилянська академія в історії України. “Життя — це сон” П. Кальдерона (зарубіжна література).</p>
3	<p>Григорій Сковорода. “Бджола та Шершень”, “Собака і Вовк”, “Всякому місту — звичай і права”, “De libertate”, “Вступні двері до християнської добронравності”, афоризми (наявні у всій творчості)</p>	<p>Знати і розповісти про життя Г. Сковороди. Вміти проаналізувати зміст поезій “Всякому місту — звичай і права”, “De libertate”, одну з його байок-притч. Прокоментувати</p>	<p>Французькі просвітителі Вольтер, Руссо, Дідро.</p>

	<p>Життя і творчість філософа, просвітителя, поета. Його християнські морально-етичні ідеали. “Сад божественних пісень”, “Байки харківські”, філософські трактати. Біблійна основа творчості Г. Сковороди та його вчення про самопізнання і “сродний труд”. Повчальний характер і художні особливості притч зб. “Байки харківські”.</p> <p>ТЛ: афоризм.</p>	<p>філософський трактат “Вступні двері до християнської добронравності”, афоризми митця. Вміти сформулювати власне розуміння і актуальність для сьогоденного життя положень філософії Г. Сковороди.</p> <p>Вивчити напам’ять: “Всякому місту — звичай і права”; кілька афоризмів (на вибір).</p> <p><i>Осмислення важливості для становлення і реалізації себе як особистості ідей самопізнання та гармонії зі світом.</i></p>	
(35) 5	<p>НОВА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА</p> <p>Суспільно-історичні обставини наприкінці XVIII ст. Духовне поневолення нації. Життя народу — предмет художнього зображення. Актуальність фольклорної традиції. Розвиток фольклористики, етнографії. Основні художні напрями (класицизм, романтизм, початкові форми реалізму). Бурлескна стильова течія. Найвидатніші митці: І. Котляревський, Г. Квітка-Основ’яненко, М. Шашкевич, Т. Шевченко, П. Куліш, Л. Глібов, Марко Вовчок, Ю. Федькович).</p> <p>Іван Котляревський. “Енеїда” (скорочено), “Наталка Полтавка”</p> <p>Творчість І. Котляревського — новий етап у розвитку національного самоусвідомлення. Драматург і театральний діяч. Історія створення “Енеїди”. Національний колорит, зображення життя всіх верств суспільства, алюзії на українську історію в ній. Бурлескний гумор, народна українська мова. Утвердження народної моралі (картини пекла, раю) в душі просвітительства.</p> <p>Соціально-побутова драма “Наталка Полтавка” — перший твір нової української драматургії. Її довготривале сценічне життя. Торжество народної етики. Наталка як уособлення кращих рис української жінки, що відстоює людську гідність, бореться за своє щастя.</p> <p>ТЛ: травестія, пародія, бурлеск, алюзія. Поглиблення знань про силабо-тонічне віршування.</p>	<p>Знати про суспільно-історичний контекст становлення нової української літератури. Назвати найвизначніших письменників цього часу.</p> <p>Знати про життя і творчість І. Котляревського. Розуміти його роль у розвитку української літератури, в розвитку національного самоусвідомлення. Аналізувати розділи “Енеїди”: початок мандрів Енея — I, 1—26; Еней у пеклі — III, 68—130; Еней на березі Тибру — V, 1—10; оплакування вбитих — VI, 89—95. Визначати провідні проблеми і мотиви твору. Характеризувати героїв поеми, образ Енея. Висловлювати власні міркування про його вчинки і характер. Коментувати проблему війни: погляд автора і героїв.</p> <p>Характеризувати головну героїню “Наталки Полтавки”, інших персонажів п’єси, аналізувати художні засоби розкриття внутрішнього світу Наталки, гумористичні засоби у творі. Робити порівняльну характеристику Миколи і Петра, їхніх життєвих позицій. Пояснювати роль і функцію пісень у драмі. Вміти розкрити значення творчості І. Котляревського в українському культурному відродженні.</p> <p>Вивчити напам’ять: уривок з “Енеїди” (на вибір).</p> <p><i>Формування активної життєвої позиції, розвиток уміння відстоювати людську гідність, власні принципи, усвідомлення можливості вибороти власне щастя.</i></p>	<p>Суспільно-історичні обставини в Україні наприкінці XVIII ст. (історія України).</p> <p>Вергілій, “Енеїда”; Т. Шевченко, “На вічну пам’ять Котляревському”.</p> <p>Опери М. Лисенка “Енеїда”, “Наталка Полтавка”.</p> <p>Ілюстрації А. Базилевича до “Енеїди”.</p>
4	<p>Григорій Квітка-Основ’яненко. “Конотопська відьма”</p> <p>Батько української прози, один із перших у Європі “творців людової повісті” (І. Франко). Гуманістичний пафос, християнські ідеали, етнографічне тло творів. “Маруся” — перша україномовна повість нової української літератури, взірцевий сентименталізму. Головні персонажі твору — уособлення високих морально-етичних якостей простої людини.</p>	<p>Знати основні віхи життя і творчості письменника. Розуміти причини написання перших творів російською мовою і необхідність його виступів на захист рідної мови. Мати уявлення про художні засоби сентименталізму, християнські ідеали повісті “Маруся”. Вміти коментувати зміст “Конотопської відьми”, виокремити і пояснити художні засоби сатиричного</p>	<p>Україна під час Великої Руїни (історія України).</p> <p>В. Тропінін, “Дівчина з Поділля” (образотворче мистецтво).</p>

	<p>Картини життя українського суспільства за часів Великої Руїни в “Конотопській відьмі”. Іронія і сатира у ній, поєднання реалізму і фантастики.</p> <p>ТЛ: літературний напрям, течія, поняття про сентименталізм, реалізм.</p>	<p>зображення персонажів, елементи реалізму і фантастики.</p> <p>Схарактеризувати роль оповідача.</p> <p>Оцінити значення Г. Квітки-Основ'яненка для розвитку української культури і духовності.</p> <p><i>Усвідомлення необхідності соціально активної позиції в житті.</i></p>	
2	<p>Література українського романтизму</p> <p>Ідейно-художні особливості романтизму. Поглиблення бачення розбіжності між ідеалом і дійсністю. Зв'язок із національним рухом.</p> <p>Поети-романтики</p> <p>П. Гулак-Артемівський, “Рибалка”, Є. Гребінка, “Українська мелодія”, М. Костомаров, “Соловейко”, В. Забіла, “Соловей”, М. Петренко, “Небо” М. Шашкевич. “Веснівка”</p> <p>Зачинатель нової української літератури на західних землях. Роль “Руської трійці” у національному духовному відродженні. Значення романтизму для нового етапу розвитку слов'янських літератур.</p> <p>ТЛ: романтизм, елегія, романс.</p>	<p>Вміти визначити головні мотиви поезій, прокоментувати їх у зв'язку з художніми особливостями і народнопісенною лірикою. Знати про М. Шашкевича, про “Руську трійцю”, про альманах “Русалка Дністрова”.</p> <p>Вивчити напам'ять: одну з поезій (на вибір).</p> <p><i>Усвідомлення того, що романтик — духовно багата, творча людина.</i></p> <p><i>Виховання шанобливого ставлення до засад народної моралі й етики: працелюбності, щирості, любові й поваги до батьків. Краса вірності в коханні.</i></p>	<p>Зарубіжні романтики В. Скотт, Дж. Байрон, В. Гюго, А. Міцкевич, Г. Гейне, Е. Т. А. Гофман, М. Лермонтов (зарубіжна література).</p> <p>М. Глінка. Романси (музичне мистецтво).</p> <p>Романтичний живопис Г. Світлицького, М. Самокиша, А. Мокрицького (образотворче мистецтво).</p>
2	<p>Микола Гоголь. “Вечір проти Івана Купала”</p> <p>Літературна діяльність М. Гоголя, її значення для української культури. Вираження глибин національного духу у творчості Гоголя.</p> <p>Український фольклор — джерело творів митця української тематики.</p> <p>Романтична умовність оповідання “Вечір проти Івана Купала”. Зв'язок з “нечистою силою” як метафора злодіяння.</p>	<p>Знати біографію М. Гоголя, мати уявлення про його основні твори.</p> <p>Розуміти місце творчості письменника на порубіжжі культур двох народів — українського і російського. Розуміти культурно-історичні обставини, що впливали на мовний вибір письменника. Знати думку Т. Шевченка про М. Гоголя. Вміти переказувати зміст оповідання, пояснювати його зв'язок з фольклором, етичними уявленнями українського народу. Розкрити моральні мотиви твору і його ідейний зміст. Вміти визначати основне у сюжеті твору, формулювати провідну думку, виражену в ньому.</p> <p><i>Усвідомлення того, що Україна — країна визначних мистецьких талантів, які зробили великий внесок у культуру інших народів.</i></p> <p><i>Формування переконання, що чистота душі, остереження гріха — божий і людський заповіти.</i></p>	<p>Т. Шевченко, “Гоголю”. М. Гоголь у контексті зарубіжної літератури.</p> <p>М. Старицький, М. Лисенко, опера “Різдвяна ніч” (1872), музична драма “Тарас Бульба” (1890).</p>
15	<p>Тарас Шевченко</p> <p>Геніальний поет, мислитель, пророк національного відродження в Україні. Його винятково велике значення. Рання творчість. Перші поетичні твори баладного та елегійного жанрів. Вісь неперервності історичного часу (“До Основ'яненка”, “На вічну пам'ять Котляревському”, “Думка” (“Нашо мені</p>	<p>Знати біографію і основні віхи творчості поета. Розуміти його життєвий подвиг в умовах підневільного становища нації в першій половині ХІХ ст.</p> <p>Вміти розрізняти лірику й ліро-епіку, визначати жанрову групу, до якої належить твір. Розрізняти елементи,</p>	<p>Т. Шевченко, “Тополя” (1839), “Автопортрет” (1840), “Будинок І. Котляревського в Полтаві” (1845).</p>

<p>чорні брови...”). Умовність у баладі, тривога за жіночу долю (“Причинна”, “Лілея”).</p> <p>ТЛ: елегія, поглиблення поняття про лірику й ліро-епіку.</p>	<p>що посилюють емоційну напругу елегії (думки) та балади. Виразно читати поезії, коментувати їх ідейно-художній зміст.</p>	
<p>“Гайдамаки” Складність історичної долі українського народу, невідворотність його боротьби за визволення. Повсталий народ як герой поеми. Одна з її головних ідей — “крила” особи у злитості її боротьби за щастя із боротьбою свого народу (образ Яреми). Необхідність перегорнути трагічну сторінку історії, по-сучасному оцінити минуле. Заклик до єднання слов’янських народів.</p> <p>Національна проблематика у творчості Т. Шевченка періоду “Трьох літ” “Кавказ” Пристрасний відгук на тогочасну загарбницьку імперську політику. Продовження теми національно-визвольної боротьби. Узагальнена ідея поеми — неприйняття насильства, поневолення людей, осуд загарбницьких воєн.</p> <p>“Чигрине, Чигрине...”, “Великий льох” Глибокі роздуми поета про минуле й майбутнє України (“Чигрине, Чигрине...”). Епізод культурної історії (проведення археологічних розкопок російськими вченими із залученням наглядачів-поліцейських), що став поштовхом до написання містерії “Великий льох”. Його образне переосмислення. Моральна й політична оцінка “розкопаного” історичного минулого. Лірико-романтичний, алегорично-сатиричний, реалістичний плани твору. Поетова оцінка історичних постатей (з точки зору їхніх ролей для України). ТЛ: містерія.</p> <p>“Стоїть в селі Суботові...” Художня оцінка діяльності Богдана Хмельницького (зокрема, так званого возз’єднання України з Росією 1654 р.). Зв’язок із “Великим льохом”.</p>	<p>Розглядати і вміти прокоментувати окремі фрагменти з “Гайдамаків” (“Вступ”, “Конфедерати”, “Червоний бенкет”, “Бенкет у Лисянці”, “Епілог”, “Гонта в Умані”, “Передмова”).</p> <p>Вміти визначати основні сюжетні лінії твору, кульмінаційні вершини.</p> <p>Характеризувати героїв поеми (Ярема, Гонта).</p> <p>Вивчити напам’ять: фрагмент (на вибір).</p> <p><i>Усвідомлення того, що здобуття незалежності — ідеал історичного розвитку нації, осмислення можливостей вирішення конфліктів між народами-сусідами, історичного примирення народів.</i></p> <p>Вміти коментувати фрагменти поеми, визначати епізоди з ліричним, іронічним, інвективним забарвленнями. Вміти пояснювати узагальнену ідею твору.</p> <p><i>Виховання почуття солідарності з боротьбою народів за визволення від гніту. Формування світоглядних переконань неприйняття насильства, осуду загарбницьких воєн.</i></p> <p>Вміти співвіднести містерійні образи твору з історичними реаліями.</p> <p>Пояснити суворість авторської позиції щодо найменших відступів від почуття національної єдності. Розкрити символічний образ “великого льоху”.</p> <p><i>Виховання почуття безкомпромісності у ставленні до гнобителів нації.</i></p> <p>Розвиток естетичного сприйняття явищ мистецтва.</p> <p>Навчитися визначати в поетичному тексті образи і фрагменти додаткового символічного значення, самостійно розкривати їхній зміст.</p>	<p>Невідомий художник “Іван Гонта” (1822), М. Зінов’єв, “Гонта в Умані” (1880-ті роки).</p> <p>Т. Шевченко, “Дари в Чигирині 1649 року” (1844).</p> <p>Т. Шевченко, “Смерть Богдана Хмельницького”(1836—1837),</p>
<p>“Сон” (“У всякого своя доля...”) Поема (“комедія”) “Сон” і сучасна поетові</p>	<p><i>Формування віри у майбутнє України, краса вираження цієї віри через художнє слово.</i></p> <p>Коментувати зміст твору, визначити головні ідеї, контрастні картини в</p>	<p>“Богданова церква в Суботові” (1845). Ікона “Покрова” з портретом Б. Хмельницького (XVII ст.). Постаць Б. Хмельницького в історії України.</p>

<p>суспільно-політична дійсність. Композиційний прийом “сну”, його роль для розширення можливостей поетичного зображення. Протистояння імперського режиму і вільнотдумної, національно свідомої особистості. Сатиричний пафос поеми, його спрямування.</p> <p>ТЛ: алегорія, гротеск, поетика контрасту, умовність.</p>	<p>ньому. Схарактеризувати змалювання поетом морально звироднілих “землячків” і власне ставлення до таких людей. Визначити фрагменти поеми, що справили найбільше враження, вміти пояснити свій вибір.</p> <p>Вивчити напам’ять: фрагмент (на вибір).</p> <p><i>Усвідомлення гнітючої долі народу, підкореного імперією. Розуміння конструктивних засад, на яких ґрунтується “комедія”: рух у напрямку до демократичного устрою, національного визволення, вільного розвитку особистості.</i></p>	<p>Т. Шевченко, “Селянська родина” (1843).</p>
<p>“І мертвим, і живим, і ненарожденним...”</p> <p>Продовження теми “землячків” у посланні. Викриття конформізму значної частини української еліти. Бичування комплексу меншовартості. Критичний перегляд національної історії задля перспективи її кращого майбутнього. Настрoєві інтонації твору (суперечка, пересторога, погроза, заклик тощо).</p>	<p>Розуміти культурні й політичні чинники, що спонукали поета до написання цього твору. Виразно і усвідомлено читати твір. Визначити і схарактеризувати адресата послання, провідну думку твору. Орієнтуватись у складній композиції твору, виявляти його різні настроєві інтонації.</p> <p>Вивчити напам’ять: фрагмент (на вибір).</p> <p><i>Формування переконання, що за будь-яких обставин необхідно залишатися з народом, його цінностями.</i></p>	<p>Т. Шевченко, “Селянська родина” (1843).</p> <p>Богородиця в українському іконописі. Т. Шевченко-</p>
<p>Тема жіночої долі у творчості Т. Шевченка (“Катерина”, “Наймичка”, “На панщині пшеницю жала...”, “Марія”, “У нашім раї на землі...”)</p> <p>Одна з провідних тем Шевченкової творчості.</p>	<p>Розуміти становище жінки в кріпацькій Україні часів Шевченка. Знати новозавітний переказ про Богородицю Марію. Вміти порівнювати різні типи втілення теми жіночої долі у</p>	<p>художник: “Марія” (1840), “Циганка-ворожка” (1841), “Катерина” (1842), “Сліпа з дочкою” (1842).</p>
<p>Захоплення поета красою жінки, мрія бачити жінку щасливою. Еволюція жіночого образу в поезії Шевченка. Тема матері й сина. Творча інтерпретація поетом образу жінки і пієтет християнина. Різні типи втілення теми жіночої долі: романтичний (“Катерина”), реалістично-побутовий (“Наймичка”, “На панщині пшеницю жала...”), символічно-узагальнений (“Марія”).</p>	<p>творчості поета (на прикладі творів). Виділити біблеїзми в поемі “Марія”, пояснити їхню стильову функцію.</p> <p><i>Формування шанобливого ставлення до жінки в усіх її іпостасях (жінка-мати, жінка-кохана та ін.). Усвідомлення того, що жінка — уособлення краси на землі, що Свята Мати — джерело добра, яке змінює світ.</i></p>	<p>художник: “Марія” (1840), “Циганка-ворожка” (1841), “Катерина” (1842), “Сліпа з дочкою” (1842).</p>
<p>“Садок вишневий коло хати...”, “Доля”, “Росли укупочці, зросли...”</p> <p>Лірика Т. Шевченка періоду арешту й заслання і після повернення із заслання. Вершинні зразки Шевченкової лірики. Риси автобіографізму в образі ліричного героя. Ностальгія за ідилією родинного життя, висока філософія життя людини на землі (“Садок вишневий коло хати...”). Самотність і пошуки її долання. Підбиття підсумків чесно прожитого життя.</p>	<p>Вміти розповісти про обставини написання цих творів. Проникнути уявою у настрої, у внутрішній світ героїв Шевченка, вчитися бачити красу особистості. Назвати зразки поетичної образності, визначити їхню роль у структурі творів.</p>	<p>Т. Шевченко, “Автопортрет” (1847), “Шевченко серед товаришів” (1851), “Байгуші” (1853), “Казашка Катя” (1856—1857) та ін.</p>
<p>ТЛ: поглиблення поняття про ліричного героя, психологізм у літературі, жанр ліричної медитації.</p> <p>Тарас Шевченко і Біблія. “Ісаїя. Глава 35”</p> <p>Духовна присутність Біблії в усій творчості поета. Цикл “Давидові псалми”.</p> <p>Ставлення Шевченка до Біблії (суперечка,</p>	<p>Вивчити напам’ять: “Доля”.</p> <p><i>Формування переконань, що контакт із друзями, однодумцями, зі світом є підтримкою особистості, що прожити життя треба чесно, в добрі та взаємоповазі.</i></p> <p>Вміти обґрунтувати розуміння Шевченком ідеї Бога. Мати уявлення про її стильове і образне вираження у творчості поета. Зуміти зіставити</p>	<p>Т. Шевченко, “Видубецький монастир” (1844),</p>

	<p>захоплення, творче наслідування, переосмислення, віра і натхнення). Осмислення поетом Бога, України, власного життя крізь біблійні тексти. Переспіви і “подражання” у творчій спадщині поета. ТЛ: псалом, гімн.</p> <p>Підсумковий урок: Світова велич українського поета</p> <p>Огляд вивченої поетичної спадщини Т. Шевченка і його малярського доробку, прози, драматургії, міркувань із “Щоденника”. Визначні діячі світової культури про Шевченка. Його вплив на літератури інших народів. Шевченко та історичний поступ України. Вшанування пам’яті поета.</p>	<p>переспів Шевченка і оригінальні біблійні тексти псалмів, визначити доміанти поетового почуття. <i>Осмислення беззаконня життя “без Бога”.</i> <i>Усвідомлення Бога як високого духовного оплоту особистості, щасливого майбутнього України при благословенні Бога, на шляхах праведних.</i></p> <p>Розуміти той великий духовний імпульс, який подала діяльність Шевченка у боротьбі за політичну незалежність і культурне збагачення України. Вміти схарактеризувати внесок Т. Шевченка у скарбницю української поезії, у розвиток української літературної мови, у світовий мистецький поступ. <i>Усвідомлення краси українського художнього слова, представленого в поезії Шевченка; того, що Т. Шевченко — гордість України.</i></p>	<p>“Притча про робітників на винограднику” (1859). Серія “Притча про блудного сина” (1856—1857), “Свята родина” (1858).</p> <p>Т. Шевченко, “Дерево” (1859), “Автопортрет із свічкою” (1860). “Портрет Л. Полусмакової” (1860), “Автопортрет” (1861).</p>
5	<p>Пантелеймон Куліш. “До рідного народу”, “Троє схотінок”, “Заворожена криниця”, “Чорна рада”</p> <p>П. Куліш — письменник, перший український професійний літературний критик, перекладач (“Біблія”, твори В. Шекспіра, Й. В. Гете), автор підручників для школи, першого українського правопису “кулішівка”.</p> <p>Вплив на П. Куліша ідей європейського просвітництва: “Українець у Європі, європеєць в Україні”. Романтичний світогляд. Ентузіазм і жертвовність П. Куліша у громадській та культурницькій роботі на шляху духовного відродження і культурного збагачення нації.</p> <p>Осуд, біль і гнів поета-громадянина (“До рідного народу”). Кредо митця, його романтична лірика (“Троє схотінок”, “Заворожена криниця”). “Чорна рада” — перший україномовний історичний роман. Версії тлумачення його назви. Історична основа сюжету. Показ протистояння сил державотворення і руйніцтва. Чоловік Божий — носій основної ідеї. Хутір — символ українського способу життя; Черевань — уособлення щасливого хутірського життя; Іван Шрам і Яким Сомко — носії ідеї державності України; Леся і Петро Шраменко — уособлення сімейної ідилії, як символу незнищеності українців, України; Кирило Тур — втілення запорозької вольниці та козацького лицарства. Романтичний мотив дороги і його місце у творі. Оцінка роману Т. Шевченком.</p> <p>ТЛ: роман, роман-хроніка, історичний роман.</p>	<p>Знати основні віхи життєвого і творчого шляху письменника. Вміти визначити і пояснити провідні ідеї поезій, аналізувати художні засоби. Висловлювати власні міркування з приводу актуальності порушених у віршах проблем. Вміти розрізняти жанри: роман, історичний роман, роман-хроніка. Вміти розрізняти історичну і художню правди у романі. Визначити основний конфлікт твору. Пояснити роль образу Чоловіка Божого. Вміти розкрити образи і символи твору, пояснити особливості оповіді, різноманітність засобів розкриття образів, історичний колорит. Робити порівняльну характеристику образів Якіма Сомка та Іванця Брюховецького. Співвідносити образи твору з художніми образами інших історичних творів вітчизняних і зарубіжних письменників. Вміти аргументовано пояснити значення діяльності П. Куліша для відродження, культурного збагачення української нації. <i>Усвідомлення значення ініціативності, наполегливості й працьовитості для досягнення поставленої мети. Усвідомлення важливості для громадянина України збереження свободи і незалежності рідного краю, його державності. Бачення і розуміння поезії як сповіді душі, вияву найсокровенніших думок і почуттів людини. Формування рис справедливості, колегіальності,</i></p>	<p>Історичні романи В. Скотта, В. Гюго.</p> <p>Перебендя Т. Шевченка, пророк В. Скотта і Чоловік Божий П. Куліша. Народні перекази про козака Мамаю.</p> <p>Історичні події в Ніжині 1663 р. (“Чорна рада”); Літопис Самовидця (історія України).</p>

		лицарства, щирості, вірності почуттю і обов'язку.	
2	Марко Вовчок. “Максим Гримач” Життя і творчість (твори українською, російською, французькою мовами). Премія Академії Франції за історичну повість “Маруся”.	Вміти прокоментувати зміст оповідання, визначити жанр твору, пояснити особливості сюжету, роль описів природи, знаходити фольклорні образи-символи. Розуміти зміст поняття	Вплив Стендаля, О. де Бальзака, П. Меріме, Г. Флобера,
	Поєднання у творах реалізму і романтизму, використання художніх засобів фольклору. Марко Вовчок як перекладач (Ж. Верна, Г. К. Андерсена, П. Е. Брема). Романтичність оповідання “Максим Гримач”, особливості його сюжету, характеротворення. Почуття відповідальності та вини як уселюдські почуття. ТЛ: романтичний характер у творі.	характеру у творі. Вміти розпізнати характер романтичного типу. Розуміти причину заборони Максима Гримача на одруження Катрі з Семеном. Знати думки П. Куліша, Т. Шевченка про творчість Марка Вовчка. Висловлювати власні судження про ідейно-художні особливості оповідання. <i>Усвідомлення високої місії митця-гуманіста, борця проти насильства над людиною, за національне відродження і культурне збагачення суспільства. Виховання вміння за будь-яких умов зберігати власну гідність, наполегливість у досягненні мети. Формування позиції — жити власною працею. Усвідомлення переваг життя в суспільстві, де поважаються права людини, відсутнє поневолення особистості.</i>	Е. Золя, В. Гюго, Г. К. Андерсена, І. Тургенева, М. Некрасова на творчість Марка Вовчка.
(7) 1	З ЛІТЕРАТУРИ ХХ ст. Вступна бесіда Література ХХ ст. — мистецтво оновлених традицій і сміливого новаторства. Імена і твори найвідоміших українських письменників ХХ ст., зокрема тих, що вивчалися в попередніх класах. Непростий шлях розвитку української літератури в ХХ ст. Її жанрове, тематичне, стильове розмаїття.	Пригадати твори письменників ХХ ст., що вивчалися раніше чи були прочитані самостійно. Вміти сформулювати і висловити власну думку про них.	Твори М. Стельмаха, М. Вінграновського, Гр. Тютюнника, Л. Костенко, В. Симоненка, О. Довженка та ін., вивчені в попередніх класах.
1	Іван Липа. “У невідому путь” “Практичний ідеалізм” письменника-борця. Його життєва біографія як спалах. Притчі “для тих, хто сам кермує власним життям”. Життя — постійна боротьба, людина в ньому — борець, шлях цієї боротьби — непередбачуваний і невідомий.	Знати про письменника-патріота І. Липу. Вміти самостійно прокоментувати зміст притчи, виділивши головну ідею тексту. Вміти проводити аналогії із власного життєвого досвіду. <i>Усвідомлення власної готовності до життя у прекрасному, але жорстокому світі.</i>	Казка “Близнята” І. Липи, вивчена раніше.
3	Іван Багряний. “Тигролови” (скорочено) Українська еміграційна література ХХ ст. І. Багряний — один із найталановитіших із когорти письменників-емігрантів. Популярність його творів у повоєнній Європі. “Тигролови” — авантюрно-пригодницький роман. Динамічність сюжету, романтичність стилю, символіка, гуманістична ідея перемоги добра над злом. Сильний тип української людини — головний герой І. Багряного. ТЛ: пригодницький роман.	Знати основне про письменника. Вміти аналізувати образ Григорія Многогрішного, членів родини Сірків, майора Медвина. Визначити основні ідеї, мотиви роману, роль патріотичного мотиву в сюжеті. Вміти пояснити риси пригодницького твору. Написати твір-роздум про сильну українську людину. <i>Формування рис вольового характеру, непереборного оптимізму, віри в перемогу.</i>	Образи романтичних героїв Р. Кіплінга, Джека Лондона (зарубіжна література).
1	Візуальна (зорова) поезія сьогодні “Фенікс-птах із земель руських” М.	Вміти пояснити власне розуміння змісту вірців зорової поезії,	“Раки літеральні” І. Величковського.

	Мірошниченка, “Стогін” В. Женченка, “Дзвін гетьмана Івана Мазепи” М. Сарми-Соколовського, паліндром “Хижих мечем мирим” А. Мойсієнка. Поєднання тексту і малюнку (зорових і слухових образів) у зоровій поезії. Джерела сучасної української візуальної поезії — її барокові взірці XVII—XVIII ст. (курйозний вірш І. Величковського). ГЛ: візуальна (зорова) поезія.	вitraктовувати їхній ідейно-образний зміст. <i>Усвідомлення того, що мистецтво — безмежне поле втілення авторської уяви, фантазії, думки, почуттів.</i>	
1	Василь Герасим’юк. “Чоловічий танець”, “Перший сніг”, “Жива ватра” Сповідь душі у віршах сучасного поета. Поєднання в них глибинної історичності бачення світу із відчуттям сучасної присутності в ньому. Філософічні роздуми крізь призму художньої деталі: про повноцінне буття людини, її духовне наповнення.	Виразно і вдумливо прочитати вірші, вміти схарактеризувати їхній ідейно-образний зміст, пояснити алегоричність поетичного образу. Вміти висловлювати власні думки з приводу прочитаних поезій. <i>Формування естетичного смаку, вміння відчувати і бачити красу художнього світу. Формування самостверджуючої життєвої позиції.</i>	
2	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з найцікавішими, зрозумілими для учнів цього віку творами митців рідного краю.	Запам’ятати імена і твори найталановитіших митців, що народилися в рідному краї, вміти характеризувати і самостійно оцінювати їхні твори. <i>Усвідомлення необхідності шанобливого ставлення до талановитих митців-земляків.</i>	
1	УРОК-ПІДСУМОК Проведення бесіди або диспуту про твори, що вивчалися упродовж року й найбільше запам’яталися.	Вміти робити загальні висновки про письменників, їхні твори, особливості поетики тощо. <i>Формування вміння толерантно і переконливо обґрунтовувати свою думку.</i>	

Додаток 1

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

5 клас

1. Бондарук О. Міфи народів світу.— Львів, 1997.
2. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народні погляди та вірування.— К., 1993.
3. Бурко О. Твір, що вчить дітей оптимізму (Вивчення казки Василя Симоненка “Цар Плаксіє та Лоскотон” у 5 класі) // Дивослово.— 2003.— № 2.
4. Веселка. Антологія української літератури для дітей: У 3 т.— К., 1985.
5. Весни розспіваної князь. Слово про Антонича.— Львів, 1989.
6. Вітренко Р. Чи світ обійдеться без диваків? (П’ятикласники аналізують оповідання Г. Тютюнника “Дивак”) // Дивослово.— 2003.— № 11.
7. Головацький Я. Виклади давньослов’янських легенд, або міфологія укладена Я. Ф. Головацьким.— К., 1991.
8. Доля. Книга про Тараса Шевченка в образах та фактах.— К., 1993.
9. Жила С. Аналіз ранньої творчості Павла Тичини у взаємозв’язку з суміжними видами мистецтв // Дивослово.— 1995.— № 4.
10. З живого джерела. Українські народні казки в записках, переказах та публікаціях українських письменників / Упоряд. Л. Дунаєвська.— К., 1990.
11. Знойко О. Міфи Київської землі та події стародавні.— К., 1989.
12. Золота книга казок. Українські народні казки. Серія: “Золота бібліотека учня”.— К., 1990.

13. *Казки старого Лева* / Упоряд. Л. Андрієвська.— Львів, 2003.
14. *Калинова сопілка*. Антологія української народної прозової творчості.— К., 1998.
15. *Кононенко В.* Шляхами народних приповідок.— К., 1994.
16. *Королів-Старий В.* Нечиста сила. Казки.— К., 1992.
17. *Крип'якевич І.* Було колись в Україні.— К., 1994.
18. *Лановик М., Лановик З.* Українська народна словесність: Посібник для студентів.— Львів, 2000.
19. *Мафтин Н.* Українська література. Розробки уроків. 5 клас.— К., 2003.
20. *Мовчун А.* Мовні скарби. Вивчення прислів'їв та приказок у школі.— К., 2000.
21. *Мороз Л.* Григорій Тютюнник.— К., 1991.
22. *Олена Пчілка.* Годі, діточки, вам спати! — К., 1991.
23. *Плачинда С.* Словник давньоукраїнської міфології.— К., 1993; Міфи і легенди давньої України.— К., 1997.
24. *Семиліточка.* Українські народні казки у записах та публікаціях письменників ХІХ — поч. ХХ ст.— К., 1990.
25. *Тихолоз Н.* “Як дітям мати, з любові...” (Етика і поетика Франкових казок) // Дивослово.— 2003.— № 11.
26. *Срібна книга казок.* Українські літературні казки.— К., 1992.
27. *Українська література.* Хрестоматія нововведених творів.— К., 2002, 2004.
28. *Українські приказки, прислів'я і таке інше.*— К., 1993.

6 клас

1. *Васильченко С.* Мужичський ангел. Оповідання, повість, п'єси.— К., 2000.
2. *Грінченко Б.* Зернятка. Вірші, поеми, оповідання.— К., 1989.
3. *Жулинський М.* Слово і доля.— К., 2002.
4. *Закувала зозуленька.* Антологія української народної поетичної творчості / Упоряд. Н. Шумада.— К., 1998.
5. *Золотослов.* Поетичний космос Давньої Русі / Упорядкув., переклади М. Москаленка.— К., 1988.
6. *Календарно-обрядові пісні.*— К., 1987.
7. *Колядки і щедрівки.*— К., 1991.
8. *Лозко Г.* Українське народознавство.— К., 1995.
9. *Погрібний А.* Життя і творчість Б. Грінченка // Дивослово.— 1994.— № 3.
10. *Рудницька О.* Доброта і жорстокість в оповіданні С. Черкасенка “Маленький горбань” // Дивослово.— 2003.— № 10.
11. *Рудницька О.* Коли миші стають кольоровими. Конспект уроку на тему “Світ дитинства в поезіях Ліни Костенко” // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах.— 2003.— № 5.
12. *Руснак І.* Український фольклор у школі // Укр. мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах.— 1999.— № 2, 3, 2000.— № 3.
13. *Українська література.* Хрестоматія нововведених творів... / Упоряд. Р. Мовчан.— К., 2002, 2004.
14. *Шевченко А.* Феномен Євгена Гуцала // Дивослово.— 2003.— № 3.
15. *Яременко В.* Була колись Гетьманщина: Шевченкова поема “Тарасова ніч” // Сучасність.— 1993.— № 4.

7 клас

1. *Дзюба І.* У всякого своя доля: Літературно-критичний нарис.— К., 1989.
2. *Закувала зозуленька.* Антологія української народної поетичної творчості / Упоряд. Н. Шумада.— К., 1998.
3. *Історія української літератури ХХ століття: У 2 кн.* / За ред. В. Дончика.— К., 1993, 1998.
4. *Кисельов Л.* Тільки двічі живемо. Вірші, проза, спогади про поета.— К., 1991.
5. *Ковальчук О.* Українська література. Розробки уроків за новою програмою. 7 клас.— К., 2003.
6. *Лановик М., Лановик З.* Українська народна словесність: Посібник для студентів.— Львів, 2000.
7. *Лепкий Б.* Про життя і твори Тараса Шевченка.— К., 1994.
8. *Мовчан Р.* Українська проза ХХ ст. в іменах: Посібник.— К., 1997.
9. *Нудьга Г.* Слово і пісня. Дослідження.— К., 1985.
10. *Руснак І.* Український фольклор у школі // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах.— 1999.— № 2, 3, 2000.— № 3.
11. *Смілянська В., Чамата Н.* Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка.— К., 2000.
12. *Ткаченко А.* Василь Симоненко. Літературний портрет.— К., 1990.
13. *Токмань Г.* Цілісність сприйняття ліричного твору. Текстуальний аналіз. Методика вивчення віршування // Дивослово.— 2003.— № 1.
14. *Черненко О.* Не зміліє пам'яті криниця. Спогади про Григорія та Григора Тютюнників.— К., 2001.

8 клас

1. *Бойцун І.* Роль “посередника” в розкритті внутрішнього світу дітей у творах Євгена Гуцала // Дивослово.— 1998.— № 5.
2. *Бондаренко А., Бондаренко Ю.* Українська література. Розробка уроків за новою програмою. 8 клас.— К., 2003.

3. *Гуцало Є.* Твори: У 5 т.— К., 1996 — 1997.
4. *Дрозд В.* Вибрані твори: У 2 т.— К., 1989.
5. *Лаврінченко Ю.* Розстріляне відродження. Антологія 1917 — 1933.— К., 2000.
6. *Мовчан Р.* “Естетичне людинознавство” ранньої прози Ірини Вільде // Українська мова та література.— 2000.— № 17.
7. *Сосюра В.* Розстріляне безсмертя. Вірші та поеми.— К., 2000.
8. *Соя Б.* З книги минулого нашого народу (урок-конференція за твором Романа Іваничука “Яничари” (“Мальви”)) // Дивослово.— 2003.— № 11.
9. *Українське слово.* Хрестоматія / Упоряд. В. В. Яременка.— К., 2001.

9 клас

ВСТУП

1. *Галич О., Назарець В., Васильєв Є.* Теорія літератури / За ред. О. Галича.— К., 2001.
2. *Літературознавчий словник-довідник.*— К., 1997.
3. *Пахаренко В.* Нарис української поетики: до нових підходів у вивченні літератури // Українська мова та література.— 1997.— № 29—32.
4. *Слово. Знак. Дискурс:* Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.— Львів, 1996.
5. *Ткаченко А.* Мистецтво слова. Вступ до літературознавства. К., 1998.
6. *Український живопис.* Сто вибраних творів. Альбом.— К., 1989.

УСНА НАРОДНА ТВОРЧИСТЬ

1. *Закувала зозуленька.* Антологія української народної поетичної творчості / Упоряд. Н. Шумада.— К., 1998.
2. *Лановик М., Лановик З.* Українська народна словесність: Посібник для студентів.— Львів, 2000.
3. *Нудьга Г.* Слово і пісня. Дослідження.— К., 1985.
4. *Руснак І.* Український фольклор у школі // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах.— 1999.— № 2—3.
5. *Сиваченко М.* Сторінки української літератури і фольклористики.— К., 1990.

ДАВНЯ УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

1. *Білоус Б.* “Повість минулих літ”: історія чи література? // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах.— 2004.— № 2.
2. *Білоус П.* Українська паломницька проза: історія жанру.— К., 1998.
3. *Давня українська література.* Хрестоматія / Упорядкув., передм. та комент. М. Сулими.— К., 1996.
4. *Європейське Відродження та українська література XIV—XVIII ст.* Зб. наук. пр.— К., 1993.
5. *Жулинський М.* Григорій Сковорода // Слово і доля.— К., 2002.
6. *Ісіченко Ю.* Києво-Печерський патерик у літературному процесі кінця XVI — початку XVIII ст. на Україні.— К., 1990.
7. *Історія української літератури:* У 8 т. / Відп. ред. Л. Махновець.— К., 1967 — Т. 1.
8. *Макаров А.* Світло українського бароко.— К., 1994.
9. *Махновець Л.* Григорій Сковорода. Біографія.— К., 1972.
10. *Мишанич О.* Григорій Сковорода: Нарис життя і творчості.— К., 1994.
11. *Мишанич Я.* “Історія русів”: історіографія, проблематика, поетика.— К., 1999.
12. *Мовчан Р.* “Перший інтелігент” у вирі національного відродження (Григорій Сковорода як текст 20-х років ХХ століття) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях та колегіумах.— 2004.— № 2.
13. *Українська література: У портретах і довідках.* Давня література — література XIX ст.— К., 2000.
14. *Сулима В.* Біблія і українська література: Навчальний посібник.— К., 1998.
15. *Ушкалов Л.* Світ українського бароко. Філологічні етюди.— Харків, 1994.
16. *Шевчук В.* Дорога в тисячу років.— К., 1990.
17. *Шевчук В.* Ідея простоти в елітарному світогляді Г. Сковороди // Україна. Наука і культура. Вип. 26—27.— К., 1993.

НОВА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

ВСТУП

1. *Білецький О.* Українська література серед інших літератур світу // Білецький О. Зібрання праць: У 5 т.— К., 1965.— Т. 2.
2. *Бондар М.* Діалог з історичним часом: формування нової української літератури // Київська старовина.— 1998.— № 5.
3. *Грабович Г.* Функції жанру і стилю у становленні української літератури // Грабович Г. До історії української літератури.— К., 1997.

4. *Єфремов С.* Історія українського письменства.— К., 1995.
5. *Федченко П.* Літературно-критична думка в Україні від її зародження до середини XIX ст. // Історія української літературної критики та літературознавства: Хрестоматія: В 3 кн.— К., 1996.— Кн. 1.
6. *Яценко М.* Література перших десятиріч XIX ст. // Історія української літератури XIX століття: В 3 кн.— К., 1995.— Кн. 1.

ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ

1. *Білецький О.* “Енеїда” І. П. Котляревського // Білецький О. Зібрання праць: У 5 т.— К., 1965.— Т. 1.
2. *Гром'як Р.* “Енеїда” І. Котляревського і час (із спостережень над естетичною оцінкою поеми) // Гром'як Р. Давнє і сучасне.— Тернопіль, 1997.
3. *Єфремов С.* Котляревський // Єфремов С. Літературно-критичні статті.— К., 1993.
4. *Жулинський М.* Духовна епоха в історії України: До 200-ліття виходу в світ “Енеїди” // Київська старовина.— 1998.— № 5.
5. *Зеров М.* Українське письменство XIX ст. // Зеров М. Твори: У 2 т.— К., 1990.— Т. 2.
6. *Кирилюк Є.* Іван Котляревський: Життя і творчість.— К., 1981.
7. *Нахлік Є.* Творчість Івана Котляревського: Замовчувані інтерпретації. Дискусійні проблеми. Спроба нового прочитання.— Львів, 1994.
8. *Сверстюк Є.* Іван Котляревський сміється // Україна: Наука і культура.— К., 1991.— Вип. 25.
9. *Шевчук В.* “Енеїда” Івана Котляревського в системі літератури українського бароко // Дивослово.— 1998.— № 2, 3.
10. *Яценко М.* Іван Котляревський // Котляревський І. Поетичні твори. Драматичні твори. Листи.— К., 1982.

ГРИГОРІЙ КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО

1. *Гончар О.* Григорій Квітка-Основ'яненко (1778—1843) // Історія української літератури XIX століття: В 3 кн.— К., 1995.— Кн. 1.
2. *Горболіс Л.* З'ясування фольклорних джерел творів Г. Квітки-Основ'яненка // Дивослово.— 1994.— № 10—11.
3. *Єфремов С.* Квітка // Єфремов С. Історія українського письменства.— К., 1995.
4. *Жулинський М.* Квітка-Основ'яненко // Слово і доля.— К., 2002.
5. *Зеров М.* Григорій Квітка-Основ'яненко // Зеров М. Твори: У 2 т.— К., 1990.— Т. 2.
6. *Ільєнко І.* Григорій Квітка-Основ'яненко: Повість.— К., 1973.
7. *Куліш П.* Григорій Квітка-Основ'яненко та його повісті.— СПб, 1858.
8. *Лімборський І.* Сентименталізм // Історія української літератури XIX століття: В 3 кн.— К., 1995.— Кн. 1.
9. *Полєк В.* Твори Григорія Квітки-Основ'яненка за рубіжком // Всесвіт.— 1978.— № 11.
10. *Турчин М.* Філософська повість на Україні: Про творчість Г. Квітки-Основ'яненка // УМЛШ (Дивослово).— 1993.— № 11.

МИКОЛА ГОГОЛЬ

1. *Барабаш Ю.* Почва и судьба. Гоголь и украинская литература: у истоков.— М., 1995.
2. *Грабович Г.* Гоголь і міф України // Сучасність.— 1994.— № 9.
3. *Єфремов С.* Між двома душами // Єфремов С. Літературно-критичні статті.— К., 1993.
4. *Ковальчук О.* Гоголь: буття і страх.— Ніжин, 2002.
5. *Коптілов В.* Батьківщина поета — батьківщина його душі // Слово і час, 1996.— № 3.
6. *Луцький Ю.* Між Гоголем і Шевченком.— К., 1998.
7. *Михед П.* Пізній Гоголь і бароко: українсько-російський контекст.— Ніжин, 2002.

ПОЕТИ-РОМАНТИКИ

1. *Бондар М.* Поезія // Історія української літератури XIX століття: У 3 кн.— К., 1996.— Кн. 2.
2. *Гончар О.* Зачарований небом: Романтичний світ М. Петренка — поета XIX ст. // Слово і час.— 1997.— № 11—12.
3. *Гончар О.* Українська література передшевшенківського періоду і фольклор.— К., 1982.
4. *Деркач Б. П.* Гулак-Артемівський // Гулак-Артемівський П. Поезії.— К., 1989.
5. *Деркач Б.* Євген Гребінка.— К., 1974.
6. *Нахлік Є.* Українська романтична проза 20—60-х років XIX ст.— К., 1988.
7. *Нудьга Г.* Українська балада (3 теорії та історії жанру).— К., 1970.
8. *Петраш О.* “Руська трійця”: М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький та їхні літературні послідовники.— К., 1986.
9. *Федченко П.* Петро Гулак-Артемівський, Євген Гребінка // Гулак-Артемівський П., Гребінка Є. Поетичні твори. Повісті та оповідання.— К., 1984.
10. *Хропко П.* Становлення нової української літератури.— К., 1988.
11. *Яценко М.* Романтизм // Історія української літератури XIX ст.: У 3 кн.— К., 1995.— Кн. 1.
12. *Яценко М.* Українська романтична поезія 20—60-х років XIX ст. // Українські поети-романтики: Поетичні твори.— К., 1987.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

1. *Брайко О.* Художні особливості поеми Тараса Шевченка “Сон” (“У всякого своя доля”) // Українська мова та література.— 1996.— № 15.
2. *Дзюба І.* “Застукали сердешну волю”: Шевченків “Кавказ” на тлі непроминального минулого // Сучасність.— 1995.— № 3.
3. *Дзюба І.* У всякого своя доля: Літературно-критичний нарис.— К., 1989.
4. *Доля:* Книга про Т. Шевченка в образах та фактах / Упоряд. В. Шевчука.— К., 1993.
5. *Жулинський М.* Тарас Шевченко // Слово і доля.— К., 2002.
6. *Забужко О.* Шевченків міф України: Спроба філософського аналізу.— К., 1997.
7. *Івакін Ю.* Поезія Шевченка періоду заслання.— К., 1984.
8. *Ключек Г.* Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація.— К., 1998.
9. *Коцюбинська М.* Етюди про поетику Шевченка.— К., 1990.
10. *Мовчанюк В.* Медитативна лірика Т. Г. Шевченка.— К., 1993.
11. *Новиченко Л.* Тарас Шевченко — поет, борець, людина.— К., 1982.
12. *Пахаренко В.* Незбагнений апостол.— Черкаси, 1999.
13. *Роят А.* Ідейно-художній зміст поеми Т. Шевченка “Великий льох”. Розробка уроку // Українська мова та література.— 1998.— № 9.
14. *Русова С.* “Мати” в поезії Шевченка // Дивослово.— 1995.— № 9.
15. *Сверстюк С.* Шевченко і час.— К., 1996.
16. *Скоць А.* Поема Тараса Шевченка “Наймичка” // Дивослово.— 1994.— № 3.
17. *Смілянська В.* Поема “Марія” Т. Шевченка // Сучасність.— 1997.— № 3.
18. *Смілянська В.* “Святим огненным словом”: Тарас Шевченко: Поетика.— К., 1990.
19. *Смілянська В., Чамата Н.* Структура і смисл: спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка.— К., 2000.
20. *Спогади* про Тараса Шевченка / Упорядкув. В. Бородіна і М. Павлюка.— К., 1982.
21. *Т. Г. Шевченко:* Біографія / Відп. ред. Є. Кирилук.— К., 1984.
22. *Федченко П.* Тарас Григорович Шевченко.— К., 1989.
23. *Франко І.* Шевченкова “Марія” // Франко І. Збір. творів: У 50 т.— К., 1983.— Т. 39.
24. *Шевченківський* словник: У 2 т.— К., 1978.

МАРКО ВОВЧОК

1. *Бондар М.* Особливості втілення художнього конфлікту в оповіданнях Марка Вовчка // Марко Вовчок. Статті і дослідження.— К., 1985.
2. *Брандіс Є.* Марко Вовчок. Повість.— 1975.
3. *Гончар О.* Марко Вовчок // Історія української літератури ХІХ століття: У 3 кн.— К., 1996.— Кн. 2.
4. *Єфремов С.* Марко Вовчок: Школа Марка Вовчка // Єфремов С. Історія українського письменства.— К., 1995.
5. *Ключек Г.* Анатомія добра і зла: Повість Марка Вовчка “Інститутка” // Українська мова та література.— 1998.— № 19.

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ

1. *Бандура О.* Вивчення роману П. Куліша “Чорна рада” // УМЛШ (Дивослово).— 1992.— № 11—12.
2. *Гнідан О., Осмак Н.* Світогляд Пантелеймона Куліша // УМЛШ (Дивослово).— 1991.— № 10.
3. *Гончар О.* Роман “Чорна рада” П. Куліша в школі // Слово і час.— 1992.— № 9.
4. *Дзюба Т.* Хутірська концепція П. Куліша // Слово і час.— 1998.— № 4—5.
5. *Жулинський М.* Пантелеймон Куліш: Літературний портрет // Куліш Пантелеймон. Чорна рада.— К., 2000.
6. *Зеров М.* Пантелеймон Куліш: “Чорна рада” // Зеров Микола. Твори: У 2 т.— К., 1990.— Т. 2.
7. *Маланюк Є.* В Кулішеву річницю // Дивослово.— 1994.— № 8.
8. *Нахлік С.* “Любов”... благословляю...” Про особисту лірику П. Куліша // Дзвін.— 1995.— № 10.
9. *Нахлік С.* Пантелеймон Куліш // Історія української літератури ХІХ століття: У 3 кн.— К., 1996.— Кн. 2.
10. *Погребенник В.* Пантелеймон Куліш // Українська мова і література.— 1998.— № 21—24.
11. *Слоньовська О.* “Гетьмани, гетьмани, якби-то ви встали...”: Аналіз роману Пантелеймона Куліша “Чорна рада” // Дивослово.— 1994.— № 12.
12. *Слюсар А., Турло І.* Тестові завдання до теми “Пантелеймон Куліш” // Дивослово.— 1994.— № 12.
13. *Степанішин Б.* Українська національна ідея Панька Куліша // Дивослово.— 1997.— № 12.
14. *Тетеріна О.* Значення перекладацької діяльності П. Куліша // Українська мова та література.— 1997.— № 12.

З ЛІТЕРАТУРИ ХХ ст.

1. *Багряний І.* Під знаком Скорпіона: З творчої спадщини письменника: Поезія, проза, публіцистика.— К., 1994.
2. *Дзюба І.* Громадянська снага і політична прозорливість // Дивослово, 1996.— № 10.
3. *Історія української літератури ХХ ст.:* У 2 кн.— К., 1994.— Кн. 2.— Ч. 1.

4. Ключек Г. Романи Івана Багряного “Тигролови” і “Сад Гетсиманський”: Навчальний посібник.— Кіровоград, 1998.
5. Костюк Г. Іван Багряний: Сторінки спогадів // Українська мова і література в школі.— 1993.— № 10.
6. Мойсієнко А. Традиції модерну і модерн традицій.— К., 2001.
7. Череватенко Л. “Ходи тільки по лінії найбільшого опору і ти пізнаєш світ” // Дніпро.— 1990.— № 12.
8. Шугай О. Іван Багряний, або через терни Гетсиманського саду.— К., 1996.

Додаток 2

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ЧИТАННЯ

5 клас

1. Українські народні міфи та легенди
2. Українські народні казки: “Яйце-райце”, “Три бажання”, “Як лисиця Івана-баштанника зробила царевичем”, “Чому море солоне”, “Іван-вітер”, “Цар Лев”, “Золотий черевичок”, “Про бідного парубка і царівну”
3. Т. Шевченко. “Сонце заходить”, “Над Дніпровою сагою” та ін.
4. Олена Пчілка. Зб. “Годі, діточки, вам спать!”
5. П. Куліш. “Циган”
6. І. Франко. Зб. “Коли ще звірі говорили”
7. Б. Грінченко. Віршовані оповідання, легенди та казки
8. О. Олесь. Зб. “Все навколо зеленіє”
9. С. Васильченко. “Приблуда”
10. М. Йогансен. “Собака Джан”
11. В. Королів-Старий. Казки
12. Н. Кибальчич. “Легенда про святого Юліана Милосердного”
13. М. Вінграновський. “Сіроманець”, “Первінка”
14. В. Шевчук. “Панна квітів”
15. В. Чемерис. “Аравійська пустеля”, “Подорож до Самари Дніпровської”
16. І. Крип’якевич. Історичні оповідання
17. В. Малик. “Князь Кий”
18. В. Нестайко. Повісті
19. В. Земляк. “Тихоня”
20. М. та С. Дяченки. Казки
21. О. Кінаш. Казки
22. Ю. Винничук. Казки

6 клас

1. Українські народні перекази
2. С. Руданський. Співомовки
3. П. Гулак-Артемівський. Байки
4. Б. Грінченко. “Екзамен”, “Грицько”, “Украла”, “Сестриця Галя”, “Батько та дочка”
5. В. Винниченко. “Намісто”; М. Годованець “Голуб і Лелека”
6. А. Косматенко. “Черепашка в небі”
7. І. Багмут. “Пригоди чорного кота Лапченка, описані ним самим”
8. В. Нестайко. “Тасмунія трьох невідомих”, “Пригоди Робінзона Кукурудзо”, “Незнайомець із 13 квартири”, “Тореадори з Васюківки”
9. О. Донченко. Оповідання
10. П. Воронько. Проза
11. І. Калинець. “Дивосвіт”. Казки
12. Б. Комар. “Диваки”
13. В. Близнак. “Землянка”, “Як народжується стежка”, “Золота гора до неба”, “Женя і Синько”, “Хлопчик і тінь”
14. С. Плачинда, Ю. Колісниченко. “Неопалима купина” (Історичні повісті)
15. Я. Стельмах. “Найкращий намет”
16. Є. Гуцало. Оповідання

7 клас

1. Т. Шевченко. “Чигрине, Чигрине...”
2. П. Куліш. “Січові гості”
3. О. Стороженко. “Закоханий чорт”, “Голка”, “Вуси”
4. І. Франко. “Під оборогом”
5. А. Чайковський. “Богданко”, “Сагайдачний”
6. А. Кашенко. “Над Кодацьким порогом”
7. Б. Лепкий. “Казка мого життя”
8. Ю. Опільський. “Золотий лев”, “Ідоли падають”
9. С. Васильченко. “Олив’яний перстень”, “Приблуда”
10. М. Стельмах. “Гуси-лебеді летять”
11. У. Самчук. “Куди тече та річка” (перша частина “Волині”)
12. М. Грубляні. “Лахтак”, “Глибинний шлях”, “Шхуна “Колумб”
13. О. Гончар. “Романові яблука” (з роману “Твоя зоря”)
14. Г. Тютюнник. “Вогник далеко в степу”, “Облога”
15. С. Тельнюк. “Грає синє море”
16. В. Малик. “Таємний посол”
17. А. Дімаров. “Друга планета”, “Три грані часу”, “Діти”
18. Є. Гуцало. Оповідання та повісті
19. Б. Харчук. “Горохове чудо”, “Діана”

8 клас

1. Народні думи: “Дума про козака Голоту”, “Самарські брати”, “Хмельницький та Барабаш”, “Втеча трьох братів з міста Азова”, “Самійло Кішка”
2. Т. Шевченко. “Кобзар”
3. Наталена Королева. “Легенди старокиївські”
4. Ірина Вільде. “Повнолітні діти”
5. Л. Старицька-Черняхівська. “Діамантовий перстень”
 6. І. Сенченко. “Діамантовий берег”, “Руді вовки”, “Чорна брама”
 7. Остап Вишня. “Мисливські усмішки”
 8. А. Дімаров. “На коні й під конем”
 9. О. Гончар. “Берег любові”, “Бригантина”
 10. І. Чендей. “Сестри”
 11. В. Дрозд. “Кінь Шептало на молочарні”
 12. П. Загребельний. “Роксолана”
 13. М. Руденко. “Ковчег всесвіту”
 14. О. Бердник. “Лабіринти мінотавра”
 15. В. Малик. “Черлені щити”
 16. В. Чемерис. “Ольвія”
 17. Ю. Мушкетик. “Селена”, “Літній птах на зимовому березі”, “Динозавр”

9 клас

1. Г. Сковорода. Поезії, байки, філософські трактати
2. М. Старицький. “Остання ніч”
3. М. Слабошпицький. “З голосу нашої Клію”, “Марія Башкирцева”
4. Н. Королюк. “Маленькі історії про українських композиторів XVIII—XX ст.”
5. Г. Квітка-Основ’яненко. “Пархімові снідання”, “Маруся”, “Сватання на Гончарівці”, “Салдацький патрет”
6. М. Костомаров. “Сава Чалий”, “Чернігівка”
7. Марко Вовчок. “Невільничка”, “Три долі”, “Маша”, “Отець Андрій”, “Інститутка”, “Чортова пригода”
8. О. Іваненко. “Марія”
9. П. Куліш. Оповідання, поеми, “Автобіографія”
10. Т. Шевченко. “Автобіографічний нарис”, “Назар Стодоля”, “Єретик”, “Щоденник”, “Художник”
11. О. Кониський. “Тарас Шевченко-Грушівський. Хроніка його життя”
12. С. Воробкевич. “Турецькі бранці”, “Вісім чи дев’ять? Сміховинки про Безглуздів”
13. М. Грушевський. “Предок”
14. Ю. Щербак. “Хроніка міста Ярополя”
15. С. Склярєнко. “Святослав”, “Володимир”
16. Ю. Косач. “Володарка Понтиди”
17. І. Сенченко. “Діоген”
18. Р. Іванченко. “Тнів Перуна”
19. Р. Іванчук. “Манускрипт з вулиці Руської”, “Вода з каменю”, “Четвертий вимір”
20. І. Липа. “Світильник неугасимий. Тринадцять притч”

21. Ю. Мушкетик. “Смерть Сократа”, “Жовтий цвіт кульбаби”, “Суд над Сенекою”
22. В. Малик. “Чорний вершник”, “Горить свіча”
23. Огнений змій. Антологія української фантастики ХІХ ст.
24. Дерево пам’яті. Книга українського історичного оповідання
25. В. Герасим’юк. Поезії
26. Молоде вино. Антологія поезії